

IEPER - TULPENLAAN

[2017|4]

Archeologienota

Verslag van Resultaten

Joachim ROZEK

Pieter LALOO

Project:

Ieper -Tulpenlaan (2017/14)

Opdrachtgever:

De Postillon
Provenseweg 3
8970 Poperinge
BE 0476.513.389

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Wettelijk depot: n/a
Erkend archeoloog (naam/erkeningsnummer): Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Auteurs: Joachim Rozek & Pieter Laloo (bureauonderzoek)

© 2017 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING	3
HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK	4
1.1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1. Administratieve gegevens	4
1.1.2. Onderzoekskader	7
1.1.3. Onderzoeksopdracht.....	12
1.1.4. Werkwijze & strategie	13
1.2. Assessmentrapport.....	14
1.2.1. Landschappelijke context	14
1.2.2. Historische context	19
1.2.3. Archeologische context.....	28
1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	31
BIBLIOGRAFIE	33
1.3. Bijlagen	34
1.3.1. Lijst van plannen en kaarten	34

INLEIDING

De initiatiefnemer plant ter hoogte van Ieper Tulpenlaan de bouw van een meergezinswoning. De geplande bodemingrepen die voor de realisatie van dit project nodig zijn overschrijden, met een perceelsoppervlakte boven de 300m² en bodemingrepen over meer dan 100m², de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, waardoor een conform het Onroerenderfgoed-decreet een archeologisch vooronderzoek dient te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota, die zal opgenomen worden bij de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. GATE werd aangesteld om deze archeologienota op te maken.

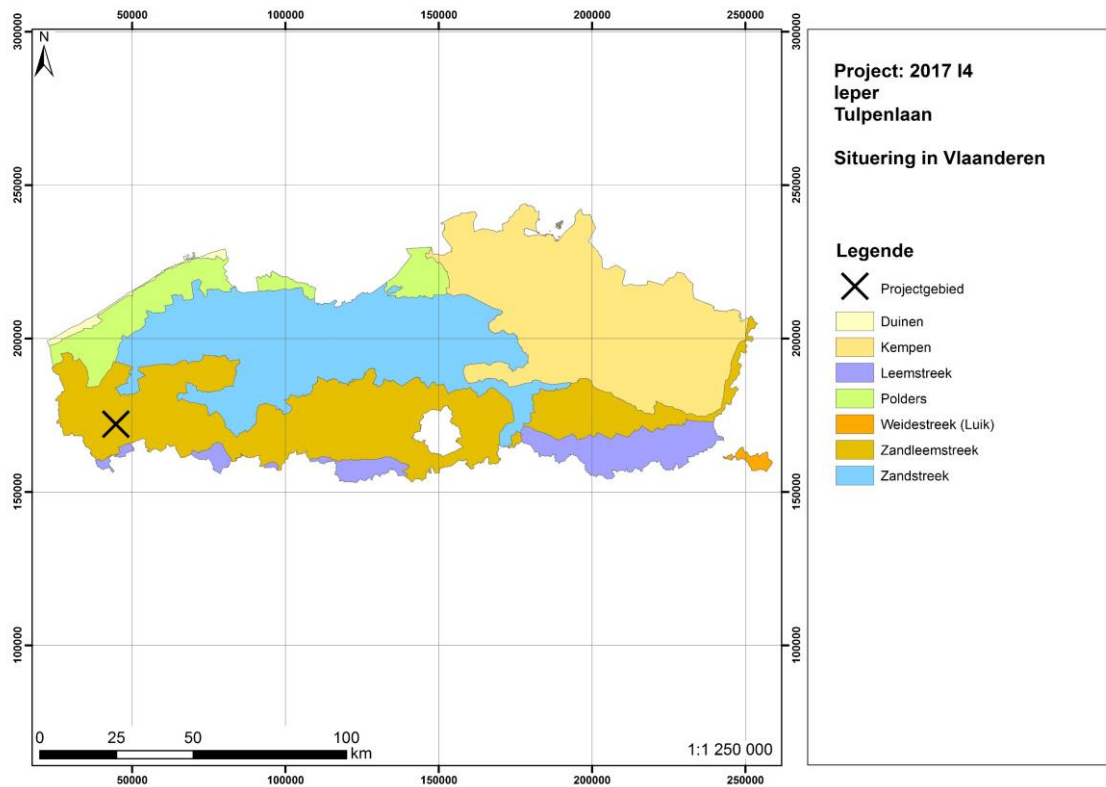
Een archeologienota vormt de eindfase van een traject van archeologisch vooronderzoek en heeft als doelstelling een inzicht te verwerven in het archeologisch potentieel van het plangebied in kwestie. Op basis van dit inzicht dient dan bepaald te worden hoe, na dit vooronderzoek, met archeologie binnen het plangebied zal moeten worden omgegaan en welke maatregelen ten aanzien van archeologie dienen te worden genomen inzake vrijgave of mogelijk vervolgonderzoek. Een archeologienota is opgebouwd uit een verslag van resultaten en een programma van maatregelen. In dit deel wordt het verslag van resultaten behandeld.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

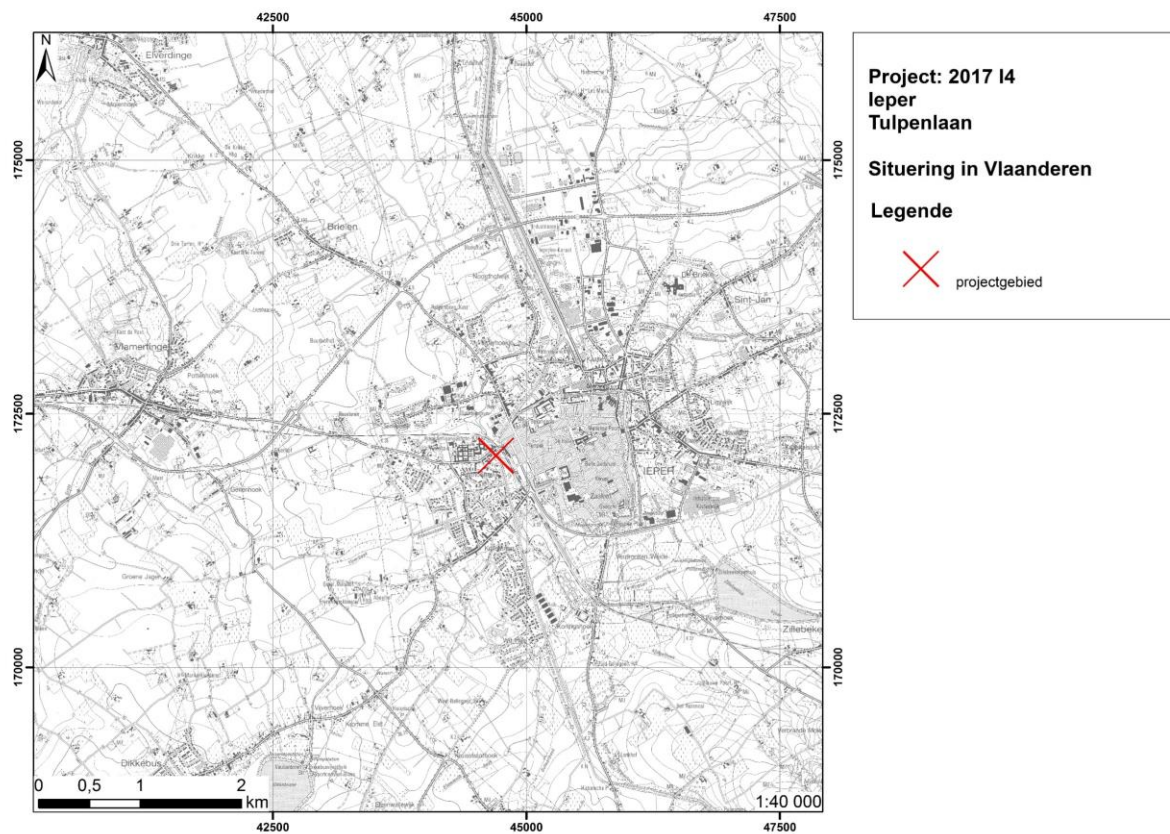
1.1. Beschrijvend gedeelte

1.1.1. Administratieve gegevens

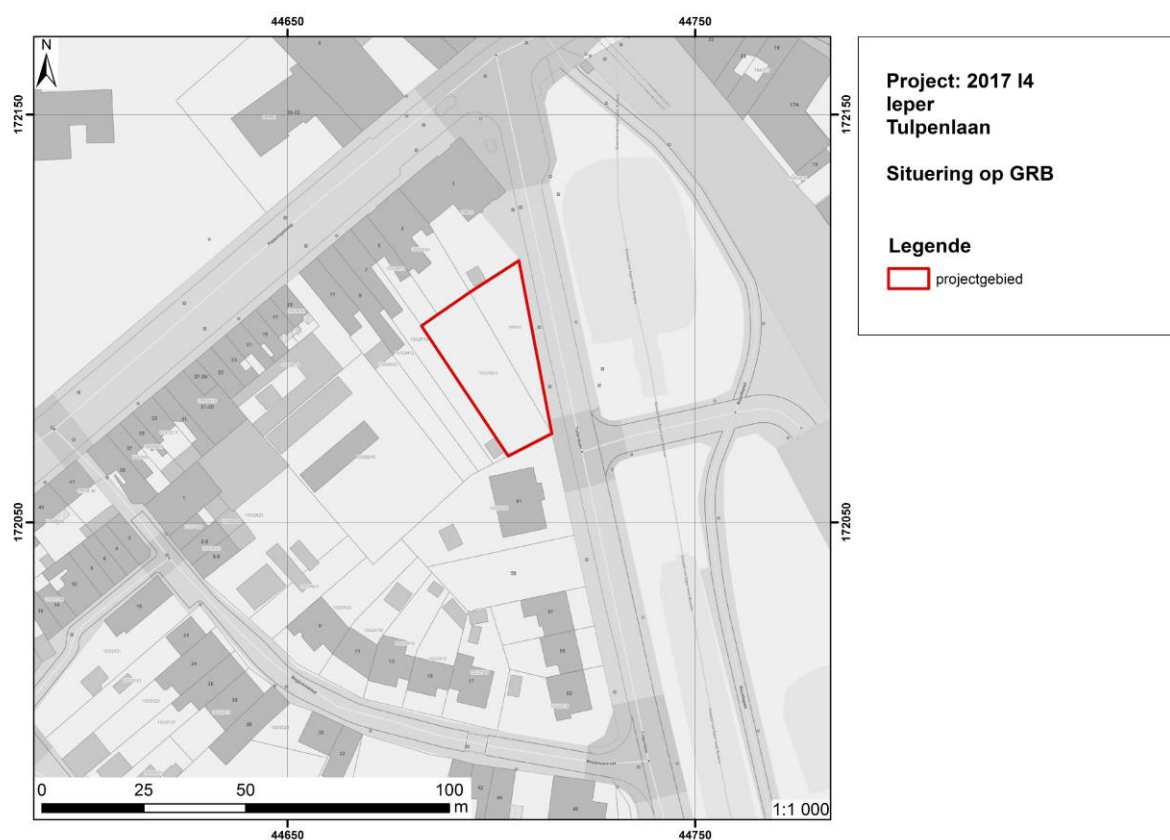
Projectcode vooronderzoek	201714										
Wettelijk depot	Nvt.										
Erkend archeoloog	Pieter Laloo [OE/ERK/Archeoloog/2015/00074]										
Bounding box (Lam72)	<table> <tr> <th>X</th><th>Y</th></tr> <tr> <td>44682</td><td>172098</td></tr> <tr> <td>44705</td><td>172065</td></tr> <tr> <td>44706</td><td>172114</td></tr> <tr> <td>44728</td><td>172081</td></tr> </table>	X	Y	44682	172098	44705	172065	44706	172114	44728	172081
X	Y										
44682	172098										
44705	172065										
44706	172114										
44728	172081										
Begin- en einddatum onderzoek	4 september – 26 september										
Zoektermen Inventaris Onroerend Erfgoed	bureauonderzoek										
Geografische situering [Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.-4]	Het plangebied bevindt zich in de provincie West-Vlaanderen, in de gemeente Ieper, ter hoogte van de Tulpenlaan. Het valt binnen kadastraal perceel Ieper, 3 ^{de} afdeling, sectie E, nummers 184a3 en 1532W21.										
Type aanvraag	Stedenbouwkundige vergunningsaanvraag										
Overzicht bodemingrepen [Figuur 5-8]	Het projectgebied is ca. 805 m² groot en is gesitueerd binnen de grenzen van een vastgestelde archeologische zone, nl. de <i>historische stadskern Ieper</i>. Binnen het plangebied wordt de bouw van een meergezinswoning gepland. De helft van de oppervlakte van 805m² zal hierdoor worden ingenomen. Op de andere helft wordt parking en tuin voorzien. Het ontwerpplan voorziet een appartementsblok in 3 verdiepingen waarin 6 appartementen en een kantoorruimte zijn ondergebracht. De noodzakelijke bodemingrepen ter realisatie van dit bouwproject beperken zich tot het graven van de funderingsleuven, de aanleg van een aantal regenwaterputten en een liftkoker.										

Figuur 1. Situering in Vlaanderen(© geopunt.be)

Figuur 2. Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart (© NGI)

Figuur 3. Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart. (© geopunt.be)

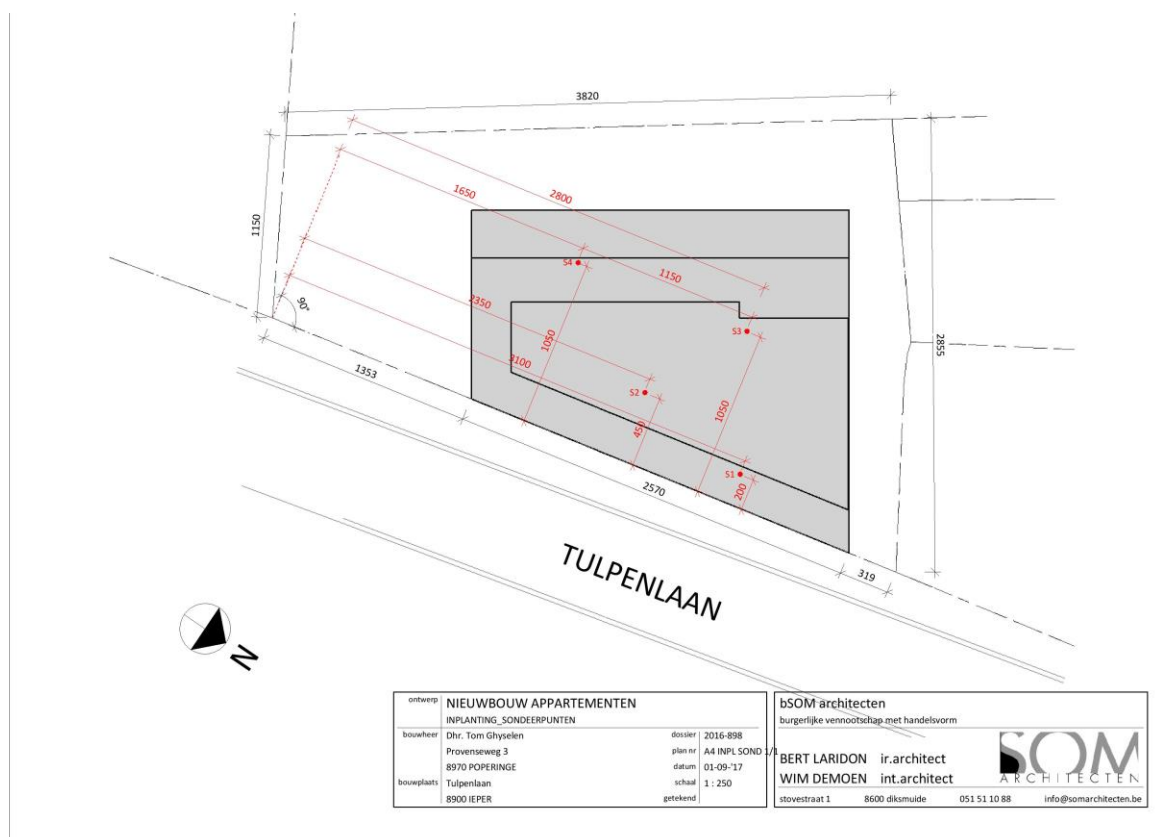
Figuur 4. Het onderzochte gebied t.o.v. recente orthofoto (© geopunt.be)

1.1.2. Onderzoekskader

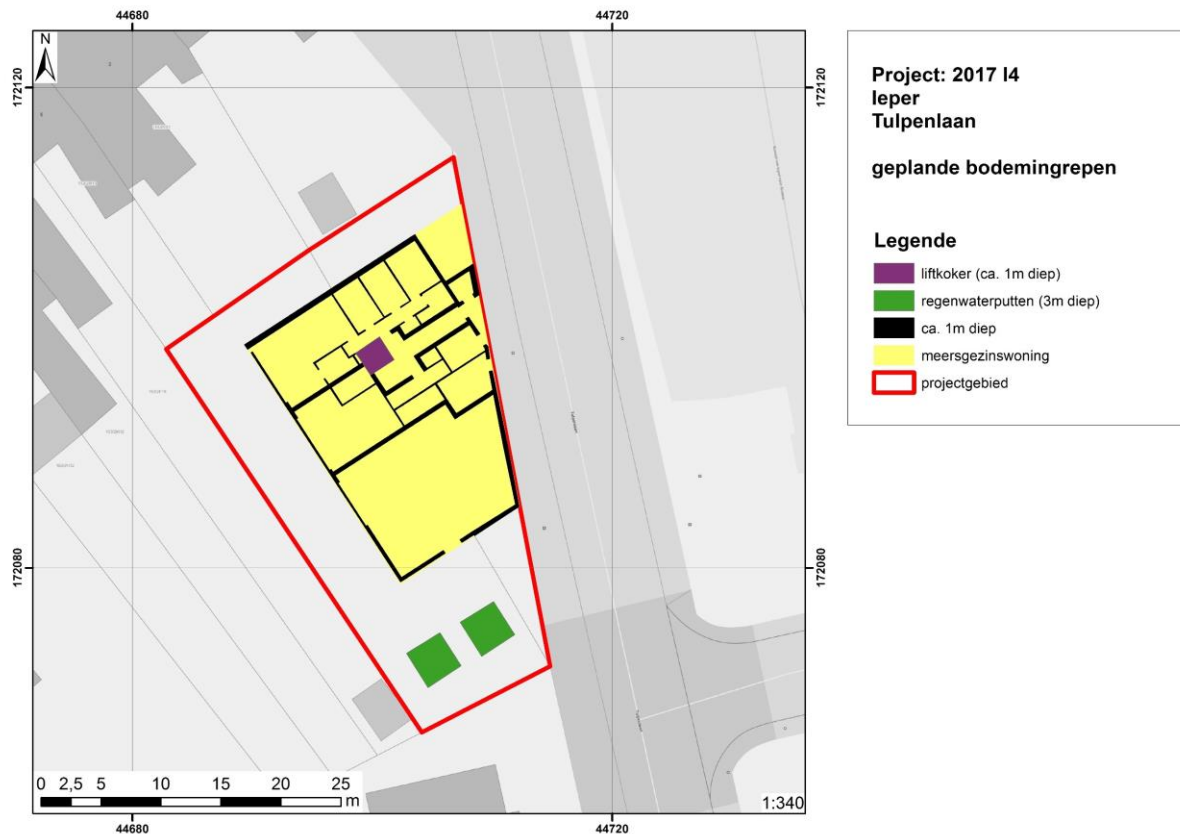
1.1.2.1. Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer plant op percelen 184a3 en 1532W21, gelegen langs de Tulpenlaan in Ieper de bouw van een meersgezinswoning. De meersgezinswoning, bestaande uit een appartementenblok van 3 verdiepingen, zal met ca. 397m², 49% van de totale perceelsoppervlakte van 805m² in beslag nemen. Rond het gebouw wordt het perceel ingericht met een tuin en een parking.

Bodemingrepen betreffen in een eerste fase het uitvoeren van enkele sonderingen (Figuur 5). Verder voorziet het ontwerp in het plaatsen van minstens (nog in studie) twee regenwaterputten van 20000 liter, onder de uiteindelijke parking. De regenputten zelf zijn twee meter hoog en worden op drie meter onder het maaiveld gebouwd. Per regenput moet minstens 10m² afgraving voorzien worden. Verdere bodemingrepen beperken zich tot het uitgraven van een liftkoker van ca. 5m² en het graven van ca. 40-50 cm brede funderingssleuven. De liftkoker en funderingssleuven worden tot op de vaste grond, op minimaal 1m diepte uitgegraven. (Figuur 6)

Figuur 5. Geplande sonderingen (© bSOM architecten)

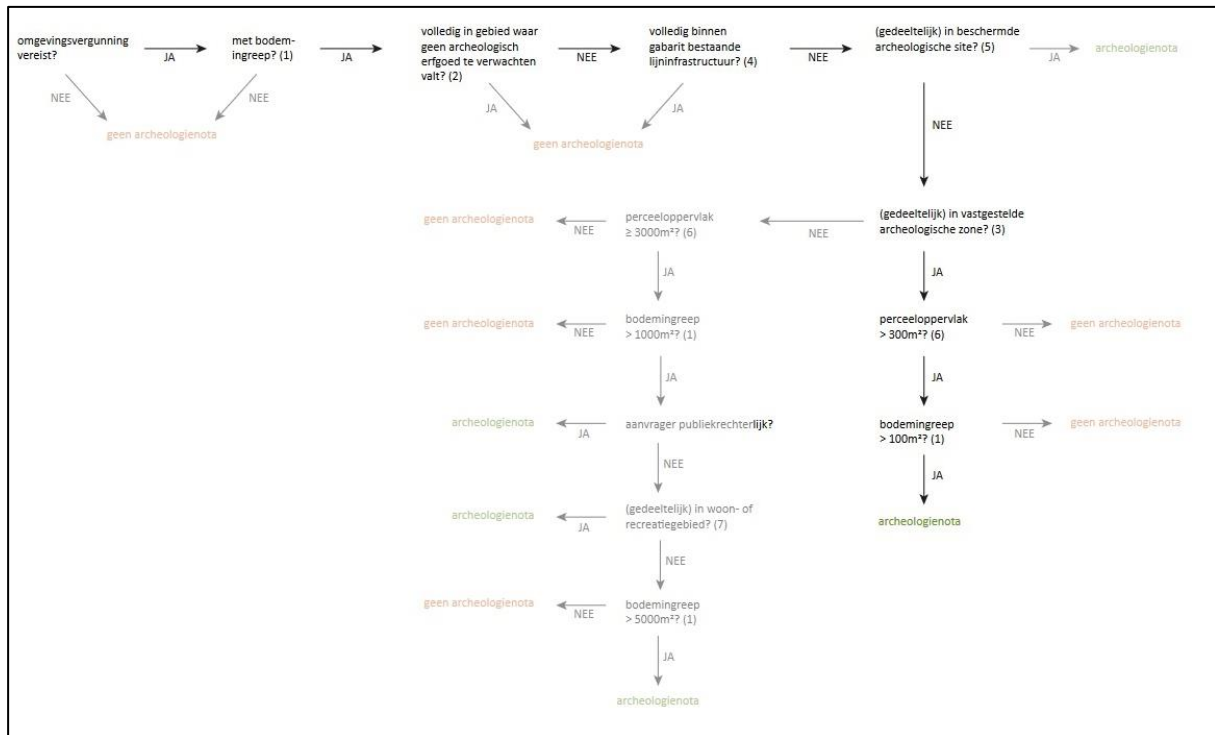

Figuur 6. Geplande bodemingrepen op GRB op basis van ontwerpplan (© geopunt.be)

Op het gelijkvloers (Figuur 7) worden uiteindelijk twee appartementen en een kantoorruimte voorzien die allen uitgeven op een tuin. De appartementen zijn voorzien van een inkomhal, leefruimte, berging, WC, badkamer en twee of drie slaapkamers. De twee appartementen worden gescheiden door een hal met liftkoker. De kantoorruimte omvat één grote ruimte van 182.02m². Op de eerste verdieping (Figuur 8) en tweede verdieping zullen soortgelijke appartementen worden ingericht. De volledige meersgezinswoning wordt niet onderkelderd.

1.1.2.2. Criteria voor de noodzaak van een archeologienota

Zoals blijkt uit het stroomschema op Figuur 9 overschrijden de geplande bodemingrepen de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid en dient dus, conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd en een archeologienota te worden opgemaakt. Het plangebied bevindt zich immers binnen de archeologische zone 'historische stadskern van Ieper' (Figuur 33) en overschrijdt met een perceelsoppervlakte van 805m² en bodemingrepen over meer dan 100m² deze criteria.

Figuur 9. Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project (bron : aangepast naar https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf)

1.1.3. Onderzoeksopdracht

1.1.3.1. Vraagstelling

De bureaustudie, die een verplichte eerste fase vormt binnen elk archeologisch vooronderzoek, heeft als doel te komen tot een inschatting van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied op basis van een cartografisch en literatuuronderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, archeologische en historische contexten.

Specifieke daarbij vraagstellingen zijn:

- Wat zijn de geplande bodemingrepen?
- Heeft het projectgebied een archeologisch potentieel?
- Is er reeds sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate?
- Vormen de geplande ingrepen een bedreiging voor het archeologisch potentieel?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij eventueel archeologisch vervolgonderzoek?

1.1.3.2. Randvoorwaarden

nvt.

1.1.4. Werkwijze & strategie

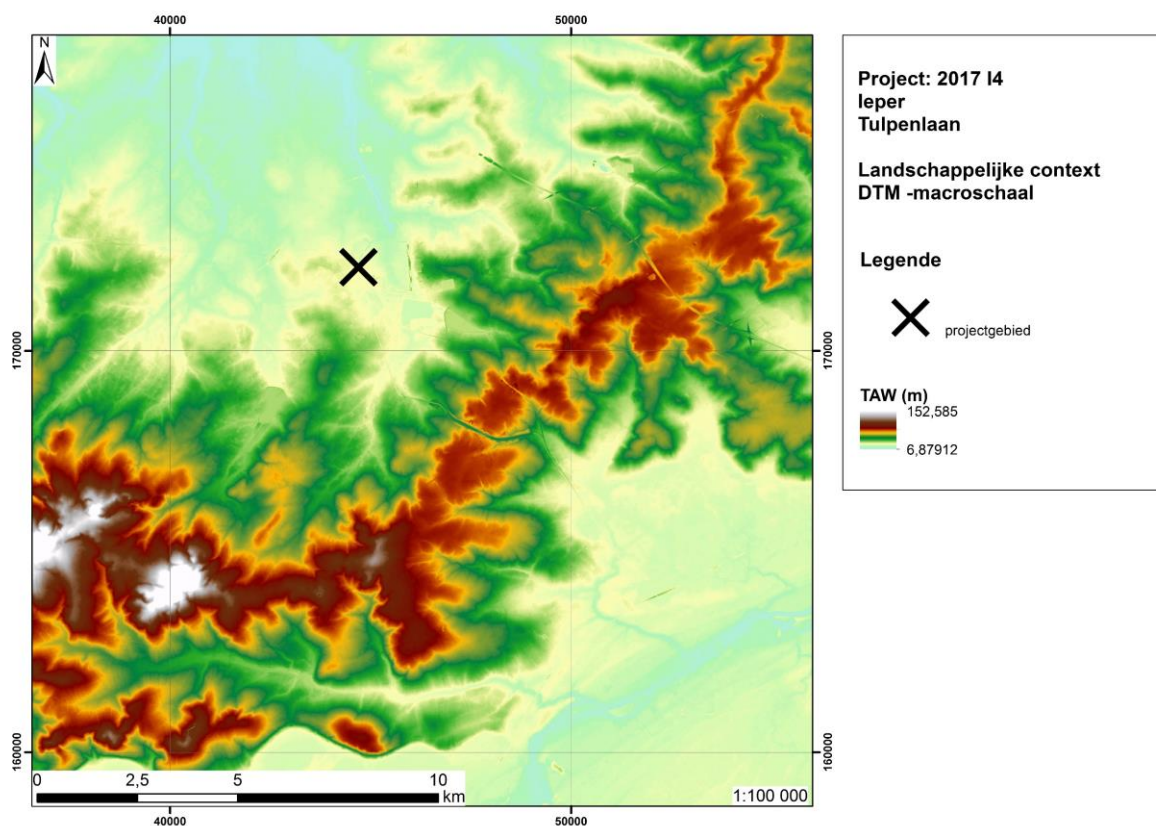
De bureaustudie gebeurt onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. De aard van de werken werden daarbij afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak. Dit gebeurt op basis van een fysisch-, historisch- en archeologisch-cartografisch onderzoek en een literatuurstudie. De nota werd digitaal opgemaakt met *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. Binnen die omgeving werden de ontwerpplannen van de opdrachtgever ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse fysisch-geografische, historische en archeologische kaartlagen en datasets, raadpleegbaar op volgende websites :

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroerenderfgoed.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>

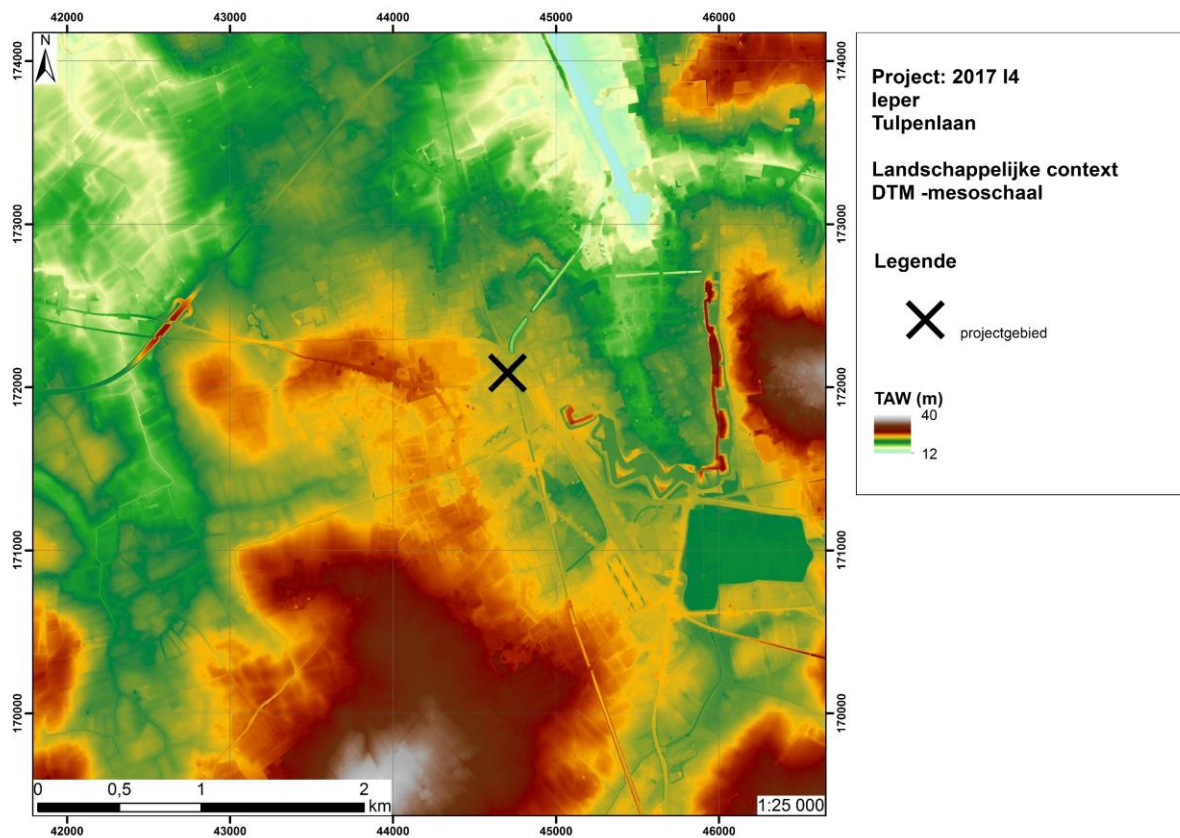
1.2. Assessmentrapport

1.2.1. Landschappelijke context

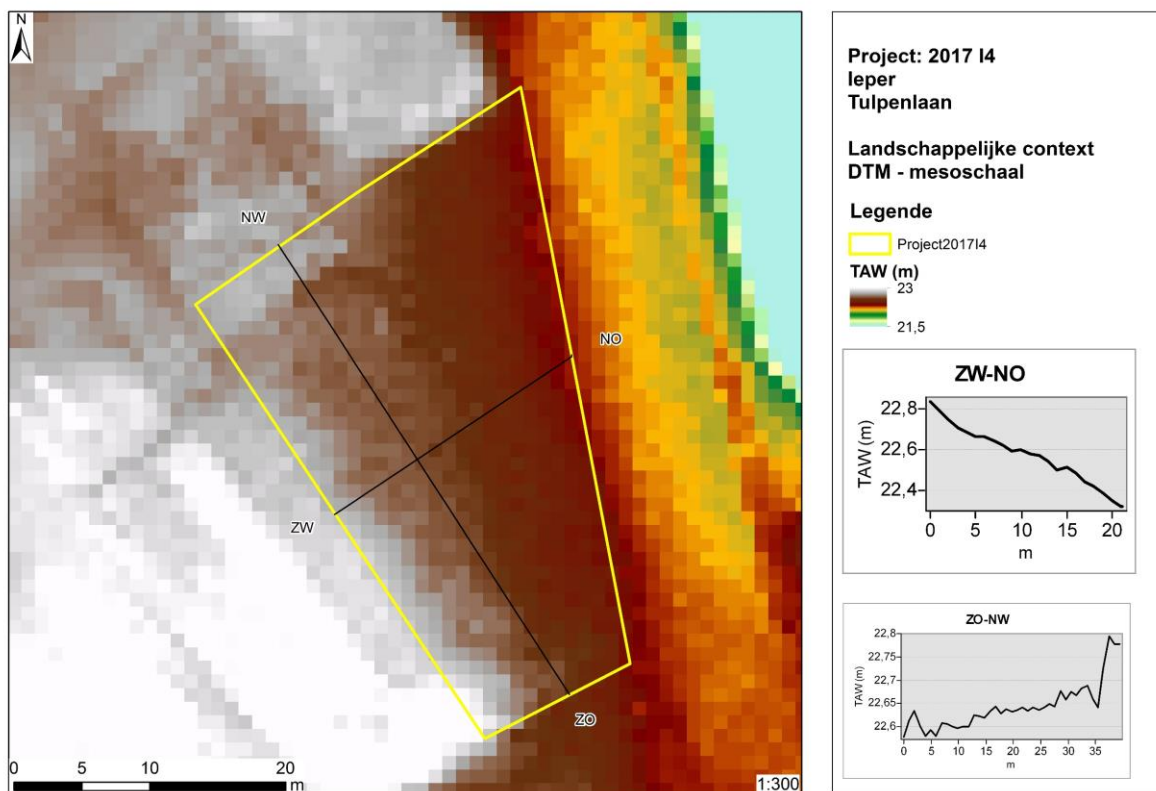
Het projectgebied bevindt zich in het zuidwesten van de Vlaamse zandleemstreek (Figuur 1), aan de westelijke rand van de stad Ieper, op ca. 12 km van de grens met het Franse département du Nord. Het bevindt zich op ca. 22,5m TAW, aan de noordelijke voet van een west-oost lopende heuvelrug die de waterscheiding tussen de Leievlaakte in het zuiden en de Ijzervlaakte in het noorden vormt (Figuur 10). Het hoogste punt van deze heuvelrug is de Kemmelberg, waarvan de top op 156m TAW ligt. De dichtstbijzijnde waterlopen rond het projectgebied zijn de Kasteelbeek in het zuiden en het kanaal Ieper-Komen in het oosten. De belangrijkste natuurlijke waterloop van Ieper, de Ieperlee ligt ca. 800m naar het oosten (Figuur 11). Al deze waterlopen maken hydrografisch deel uit van het Ijzerbekken. Microtopografisch vertoont het studiegebied een zwakke ca. -2,5%-helling in noordoostelijke richting (Figuur 12).

Figuur 10. Topografie op macroschaal (© geopunt.be)

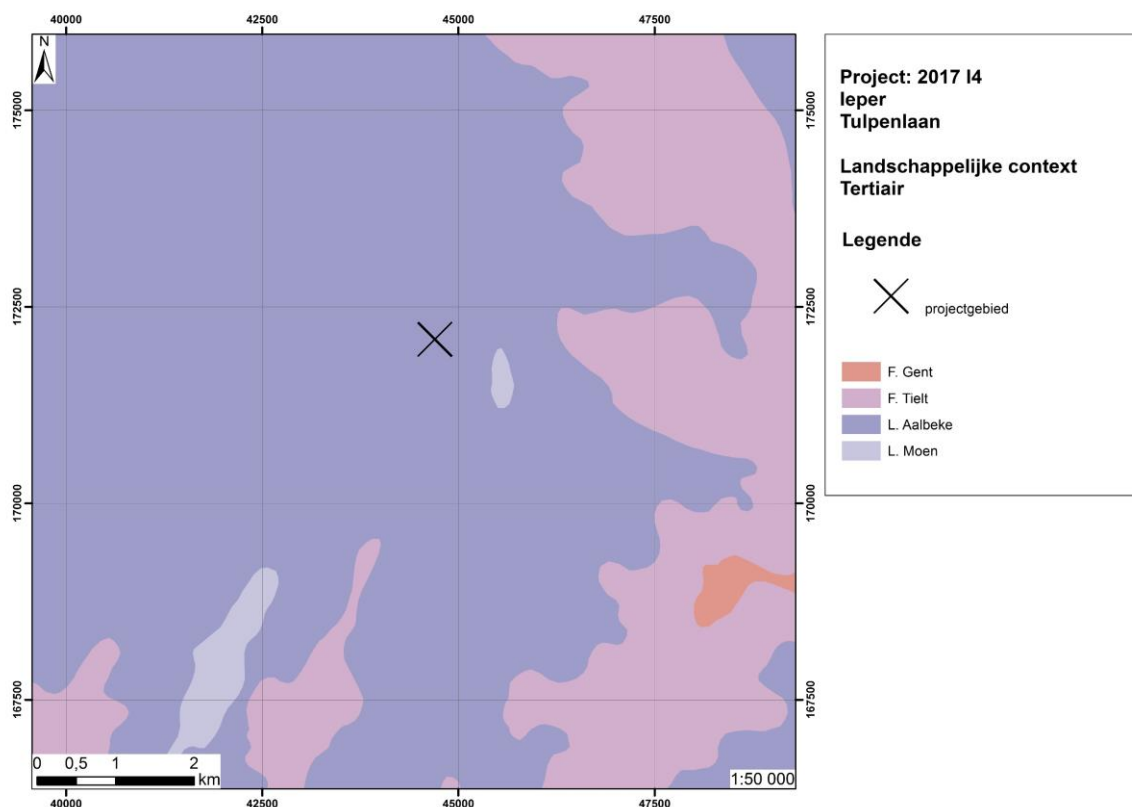
Figuur 11. Topografie op meso-schaal (© geopunt.be)

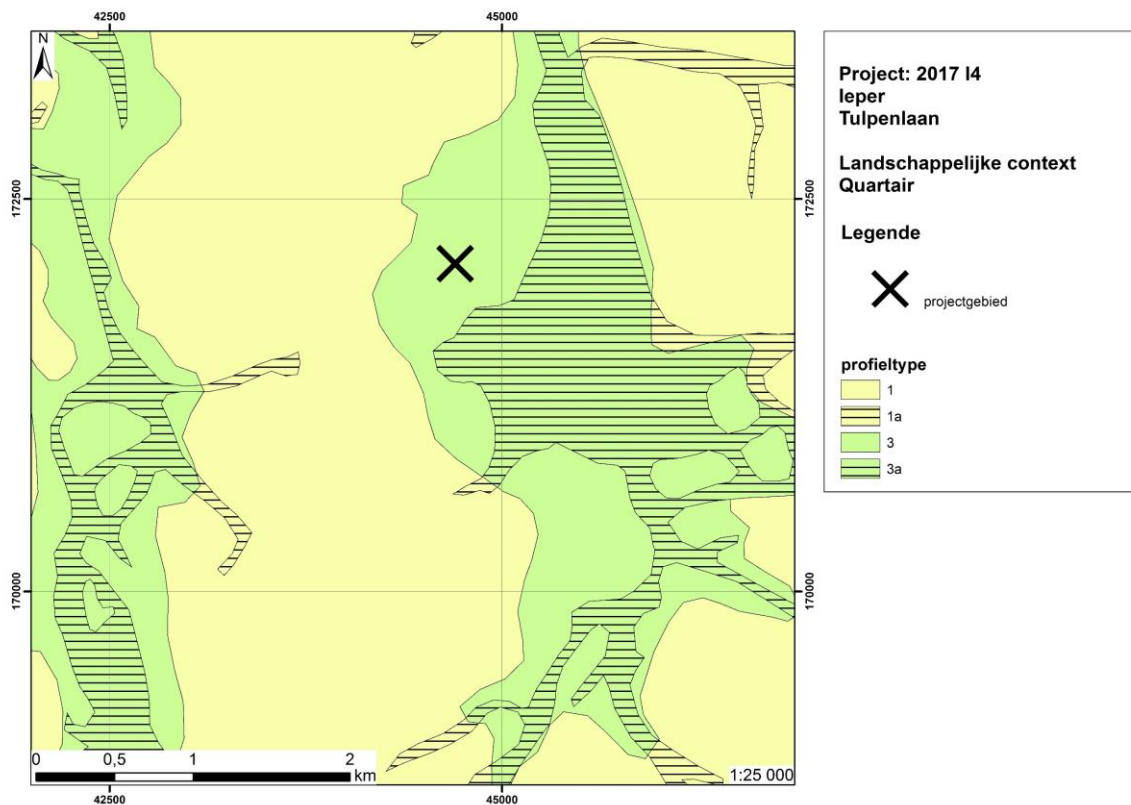
Figuur 12. topografie studiegebied (© geopunt.be)

De toppen van de heuvelrug in het zuiden zijn geologisch gezien Tertiaire getuigenheuvels bestaande uit harde limonietzandsteen, behorende tot de formatie van Diest, die lithologisch gevormd werd tijdens het Laat-Mioceen, 14,8 miljoen jaar geleden. Buiten deze getuigenheuvels, alsook rond het studiegebied is de formatie van Diest volledig weg geërodeerd. De tertiair-geologie onder het studiegebied is bijgevolg van oudere origine en wordt tot het Lid van Aalbeke gerekend (Figuur 13). Samen met o.a. het naburige het lid van Moen maakt dit deel uit van de Formatie van Kortrijk. Deze werd net zoals de aangrenzende formaties van Tielt en van Gent afgezet in het vroeg Eoceen 54,8- 49 miljoen jaar geleden. Het lid van Aalbeke werd toen onder mariene omstandigheden gevormd en kenmerkt zich door een bijna uitsluitend zeer fijn siltige klei, zonder enige zandfractie. Onder een minder dan 5m dik Quartair pakket kan het tertiair reeds worden aangesneden. Enkele milieutechnische boringen, uitgevoerd binnen de grenzen van het projectgebied, illustreren dat de tertiaire klei zich op binnen het plangebied op ca. 4m diepte bevindt (Zie bijlage 1.3.2 - B6PP).

Het Quartair pakket heeft voor de hele regio rond het plangebied een continentale oorsprong. Het gaat enerzijds om onder glaciaire omstandigheden door de wind aangevoerd zand en leem en anderzijds om meer heterogene sedimenten, afgezet in de valleien door helingsprocessen en rivierwerking. Op de Quartair-geologische kaart wordt het plangebied tot profieltype 3 gerekend (Figuur 14). Het gaat aan de basis om fluviatiele tardiglaciale afzettingen uit het Weichseliaan (code FLPw) gevolgd door eolische afzettingen uit het Weichseliaan tot mogelijk Voeg-Holoceen (code ELPw) en/of Quartaire hellingssedimenten (code HQ). (Mathijs, 2002)

Figuur 13. Het onderzochte gebied t.o.v. de Tertiair-geologische kaart (© DOV)

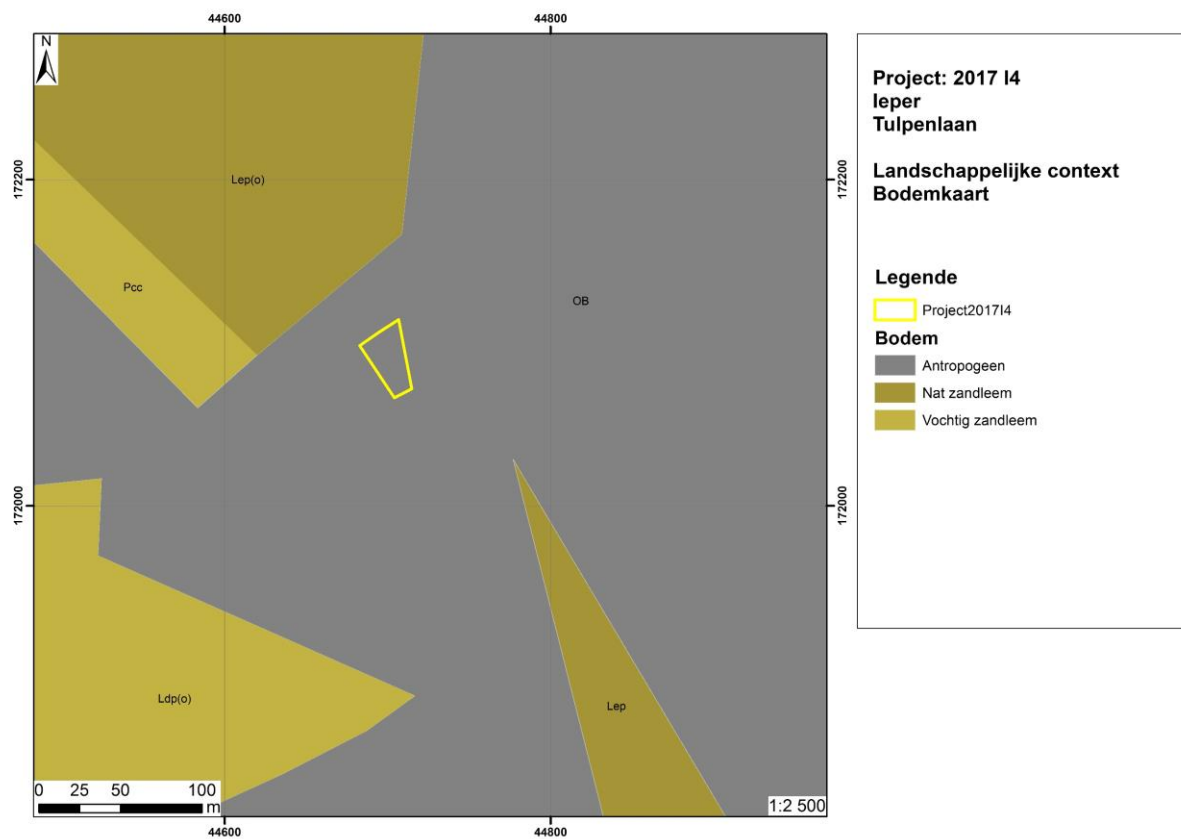
Figuur 14. Het onderzochte gebied t.o.v. de Quartair-geologische kaart. (© DOV)

Bodemkundig staat het projectgebied integraal gekarteerd als OB. Het gaat om kunstmatige, antropogene bodems. Op basis van de bodemkaart in de omgeving zou zonder de antropogene invloed een bodem met weinig tot geen profielvorming, die zich in vochtig tot natte (licht) zandleemgrond ontwikkelde kunnen verwacht worden (Figuur 15-16).

Relevant voor het inzicht in de bodemkundige opbouw van het projectgebied zijn enkele eerder aangehaalde milieutechnische boringen (cfr. Supra : tertiair) uitgevoerd door *buro voor bodemonderzoek en sanering NV*. Er werden in totaal zes manuele boringen geplaatst. Hoewel deze zonder archeologische vraagstelling werden geplaatst geven ze toch een beeld van de ondergrond en de mate van versterking binnen het studiegebied. Deze boringen sluiten aan bij de bodemkaart en vallen onmiskenbaar binnen een zone van antropogene bodems. De helft van deze boringen dienden reeds op een diepte van 30-50cm gestaakt te worden omdat een ondoordringbaar antropogeen pakket (steenslag of beton) werd bereikt. Elders bestond de top van het boorprofiel uit een dik antropogeen sterk baksteenhoudend afbraakpakket. Het is duidelijk dat er binnen het projectgebied een dikke antropogene versterkingslaag van minstens 50-90cm diep onder het huidige maaiveld aanwezig is.

Figuur 15. Het onderzochte gebied t.o.v. de gegeneraliseerde Bodemkaart (© DOV)

Figuur 16. Detail van het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart (© DOV)

1.2.2. Historische context (naar : Decorte J. & Dewilde M., 2014)

De oudste vermelding van leper, *villa Iprensis*, dateert uit 1066. Hoewel er geen historisch bewijs hiervoor is, gaat de oorsprong van de stad vermoedelijk vroeger terug in de tijd. In het midden van de 11^e eeuw bestond leper uit een pre-stedelijke kern met een castrum en forum langs de landweg Brugge-Rijsel en langs de rivier de Iepere, de latere Ieperlee. Via deze rivier stond leper rechtstreeks in verbinding met de Vlaamse kustvlakte, waar een immense wolproductie was. Dit resulteerde in een bloeiende handel en productie van textielproducten in vol-middeleeuws leper met verdere stadsontwikkeling tot gevolg.

In de 12^e eeuw werd het oude castrum verlaten en werd een nieuwe omwalde burcht ten zuidoosten van de stad opgeworpen. Verdere verstedelijking leidde in deze periode tot een evolutie naar leper als volwaardige stad met eigen territorium, jurisdictie, administratie en dienstverlenende instellingen. Naast de nieuwe versterking van de graaf van Vlaanderen omvatte leper verschillende bewoningskernen met daartussen een systeem van waterlopen, grachten, aarden wallen, palissaden en poorten.

Ook in de 13e eeuw bloeide de stad. Ze breidde verder uit met onder meer een 2,4km lange omheining, die de later loop van de vesten zou bepalen. Het monumentale complex Belfort-Lakenhalle werd opgericht met de Grote markt als economisch centrum. De stad groeide in de tweede helft van de 13e eeuw uit tot één van de belangrijkste markten in West-Europa. Het projectgebied, dat voordien vermoedelijk agrarisch gebied aan de rand van leper was, kwam zo in deze periode alsmaar dichterbij de stadsgrenzen te liggen.

In de 14e eeuw breidde men aanvankelijk de stadsomwalling verder uit met een 7,6km lange omgrachte aarden wal, de zogenaamde Uterste Veste. Na een belegering op het einde van deze eeuw plooide men echter terug naar de 13e-eeuwse omwalling, die dan voorzien werd van gekanteelde ommuring met torens en een uitgebouwde gracht. De ligging van beide versterkingen zijn te zien op een gravure van Guillaume van Tielt, uit 1610. Het projectgebied situeerde zich nabij één van de buitenwijken van leper en bevond zich binnen de grenzen van de 7,6km-versterking uit deze periode (Figuur 17).

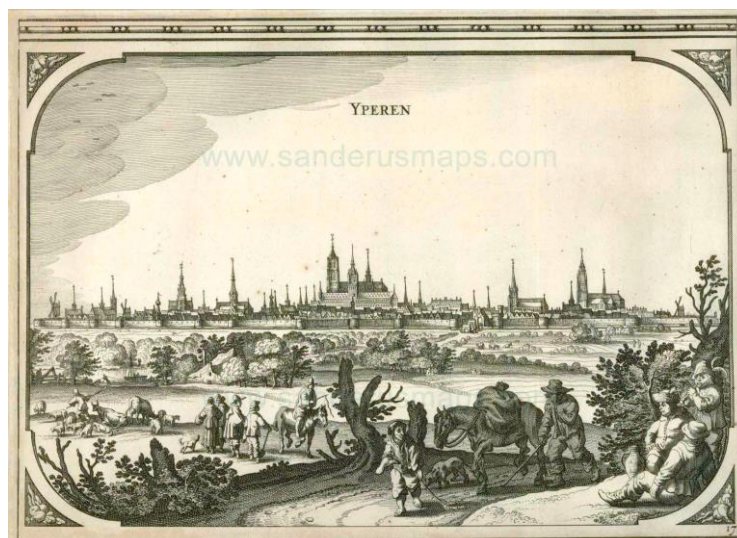

Figuur 17. Gravure uit 1610 van Guillaume Van Tielt over de 13^e-eeuwse belegering met rudimentaire aanduiding projectgebied (© Moerman, M. 2010)

In de 15^e-16^e eeuw was er een economische en demografische terugval, ingegeven door grondstoffekorten, toenemende concurrentie en een drastische daling in de lakennijverheid. Samen met toenemende onrust door onder meer de beeldenstorm en de Geuzenopstand leidde dit tot het perfectioneren van de stadsversterkingen eerst onder Keizer Karel en later ook onder Spaans bewind. Het Spaans bewind loopt door tot het begin van het laatste kwart van 17^e eeuw. Een 17^e-eeuwse kaart van Sanderus toont de situatie rond deze periode. Het projectgebied ligt buiten de stadsomwalling, net buiten het breedste stuk van de stadsgracht (Figuur 18). De brede gracht op deze plaats staat op latere kaarten gekarteerd als de 'Boterplas'. Een panoramisch zicht op de stad en haar omgeving, opgemaakt door Vischer N. in 1657 (Figuur 19), toont dat de zone net buiten de stadsmuren en stadsgrachten een agrarisch karakter met akkers en bomen heeft.

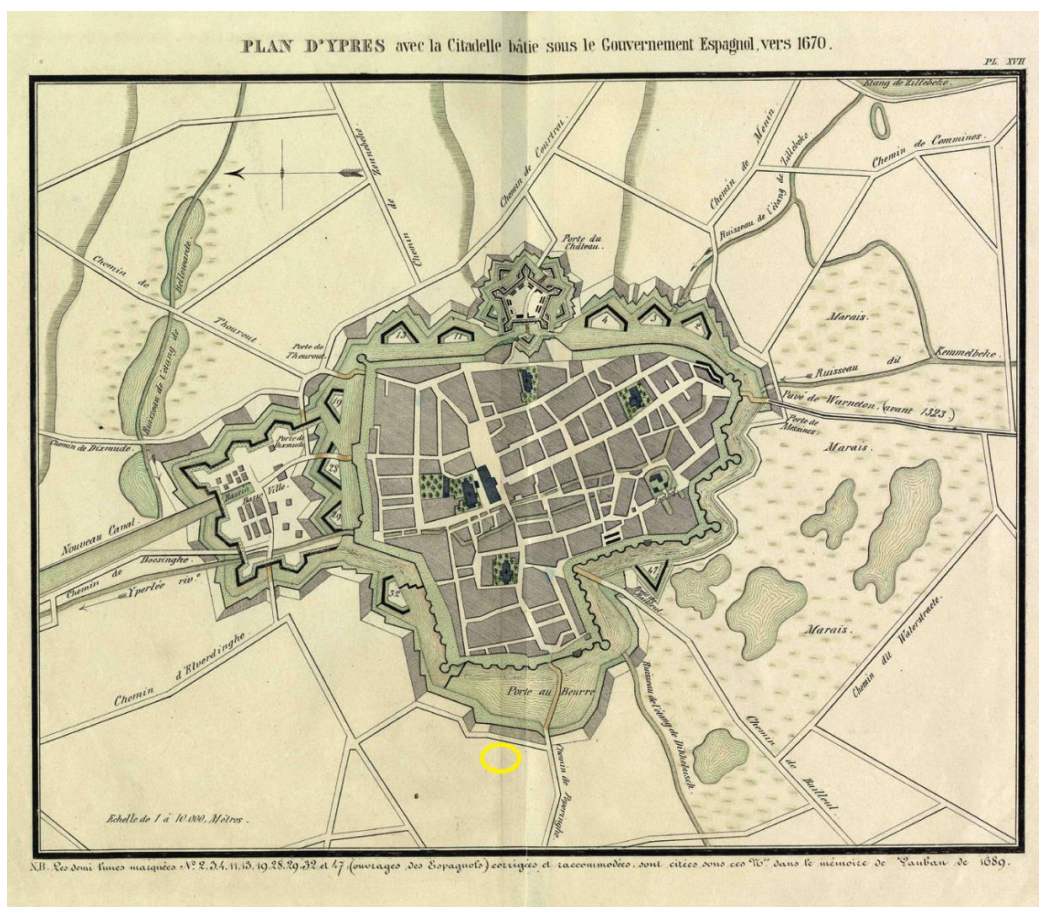
Figuur 18. Rudimentaire georeferentie van kaart van Sanderus met aanduiding projectgebied (© sanderusmaps.com)

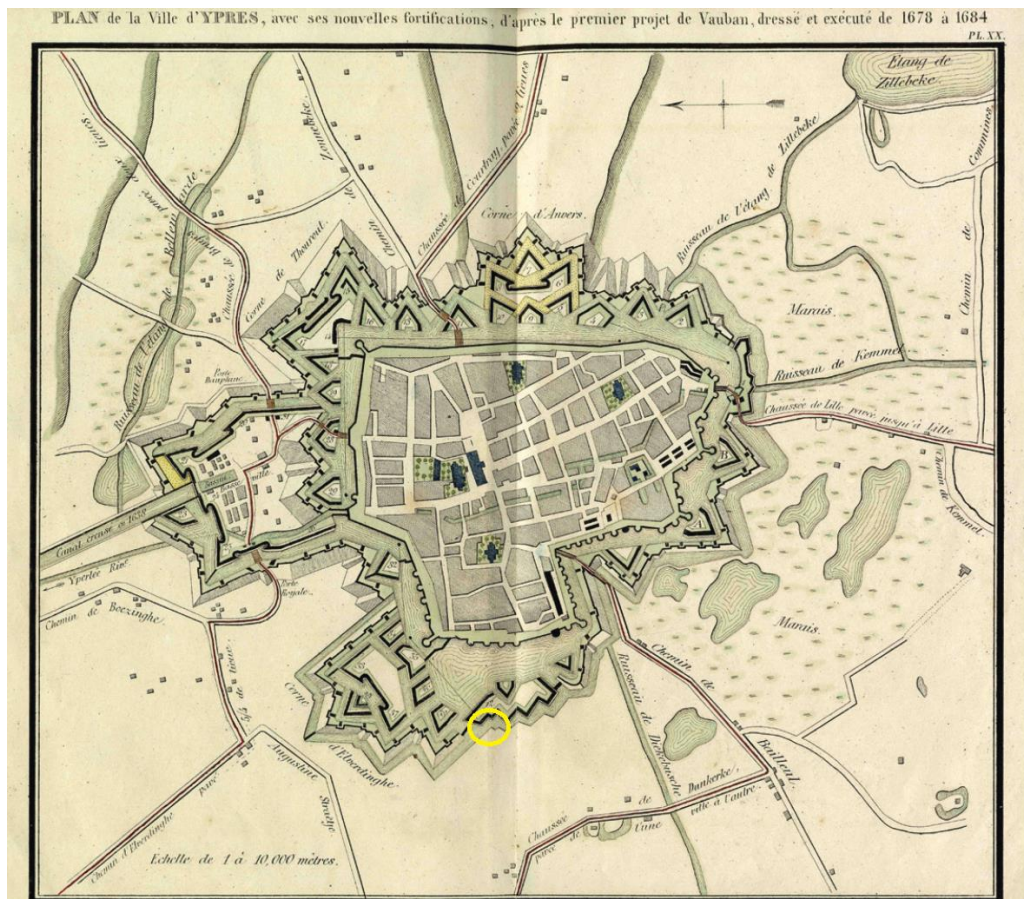
Figuur 19. Panoramisch zicht op Ieper uit 1657, door Vischer N. (© sanderusmaps.com)

Sinds het einde van de 17^e en in de 18^e eeuw (Figuur 20-27) onderging leper forse veranderingen ingegeven door verschillende militaire belegeringen en bezettingen. De Fransen namen in 1678 het gezag over ten koste van de Spanjaarden. Onder Frans bewind werd onder leiding van de ingenieur Vauban een nieuwe versterking opgebouwd volgens een modern systeem met bastions (N.N., 2007). Vanaf 1713 tot 1794 namen de Oostenrijkers het over en ontmantelden ze de versterking deels, omwille van de hoge onderhoudskosten. Al werd deze afbraak later deels herzien en werden een aantal voorwerken opnieuw aangelegd. Op het einde van de 18^e eeuw komt leper opnieuw in Franse handen.

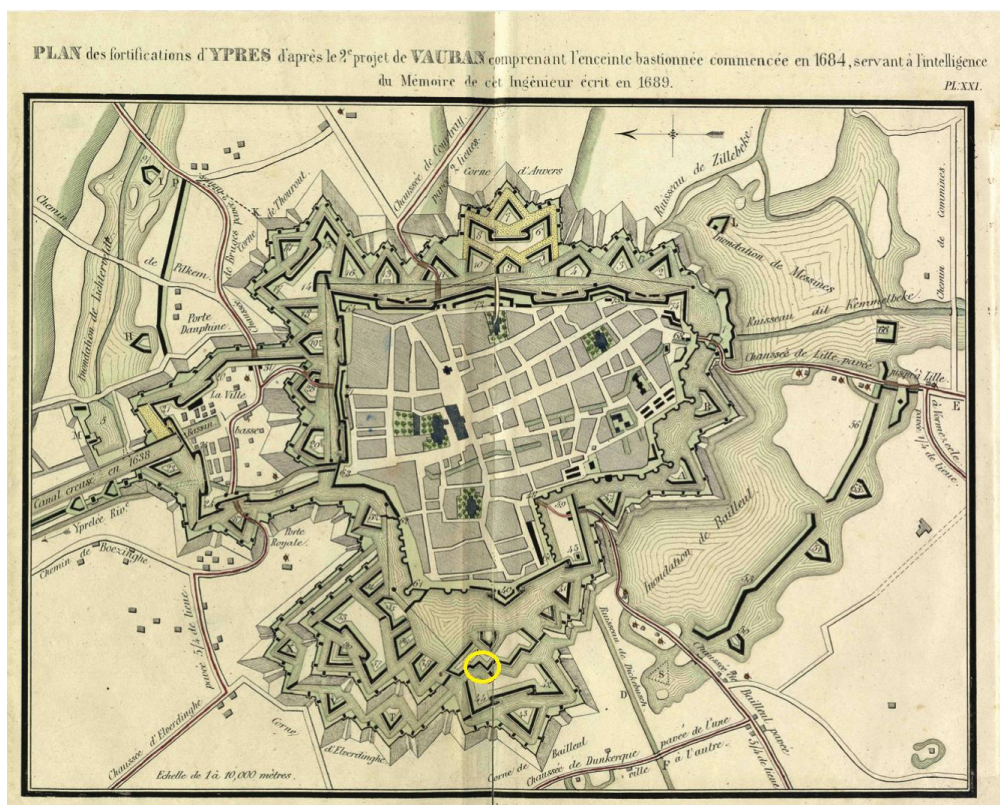
Op het einde van het Spaanse bewind ligt het projectgebied net buiten de stadsgracht, ter hoogte van de Boterpoort (Figuur 20). De Franse uitbreidingen van Vauban tussen 1678-1684 (Figuur 21) omvatten de uitbouw van drie hoornwerken, ten noorden, ten westen en ten oosten van de stad. De westelijke uitbreiding met het zogenaamde hoornwerk van Elverdinge, zorgt ervoor dat ook het projectgebied vermoedelijk net binnen de grenzen van de versterking komt te liggen. Een verdere westelijke uitbreiding (Figuur 22) met een 4^e hoornwerk, het hoornwerk van Belle zorgt dat het projectgebied sinds 1689 zeker binnen de grenzen van de versterking komt te liggen: een situatie die gedurende het hele Franse bewind ongewijzigd blijft (Figuur 23). Ook onder de Oostenrijkers (Figuur 24) situeert het projectgebied zich aanvankelijk nog binnen de versterkingsmuren. Pas onder het bewind van Jozef II worden de versterking deels ontmanteld. Tot de ontmantelde zone hoort ook het hoornwerk van Belle en de locatie van het projectgebied (Figuur 25). Ook hernieuwde uitbreidingen onder de Oostenrijkers houden de projectzone buiten de stadsmuren (Figuur 26). Dit geldt ook voor het einde van de 18^e eeuw en de eerste jaren van de 19^e eeuw wanneer de stad opnieuw onder Frans bewind komt te staan (Figuur 27).

Figuur 20. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1670 (© Vereecke J.J.J 1858)

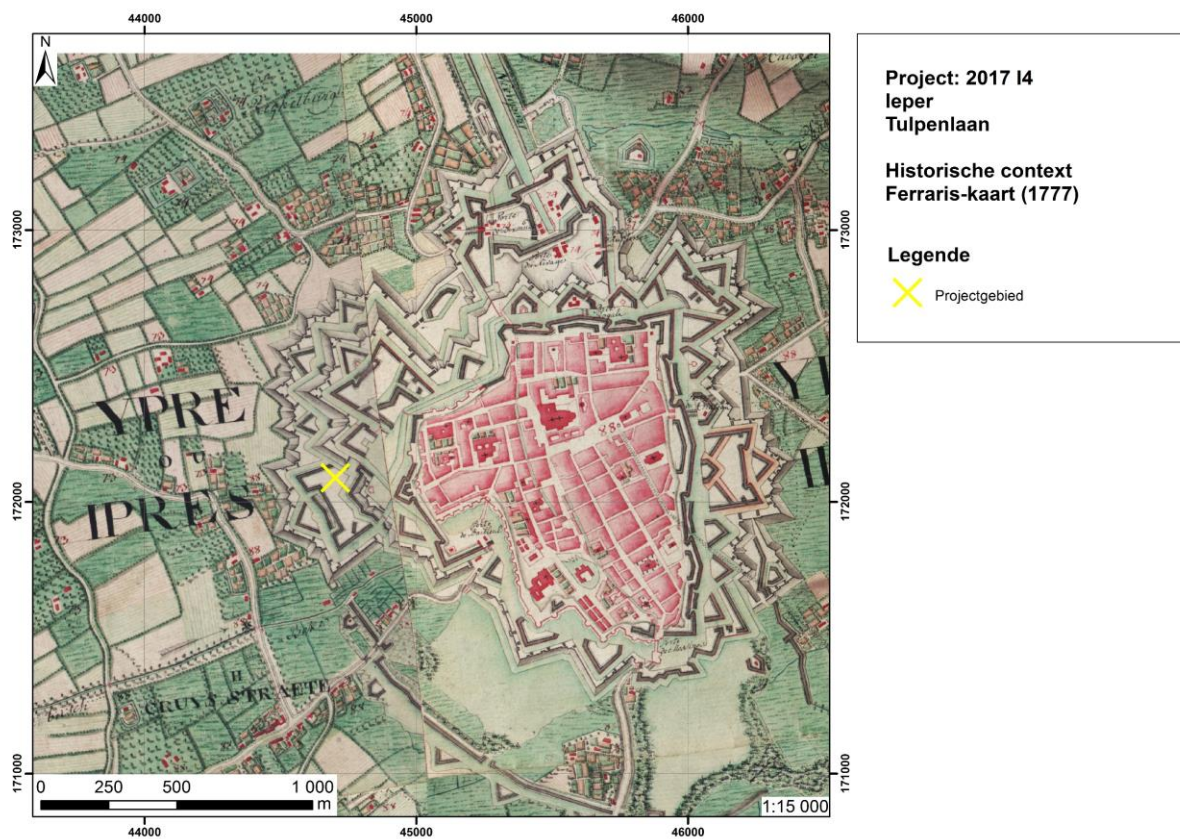
Figuur 21. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1678-1684 (© Vereecke J.J.J 1858)

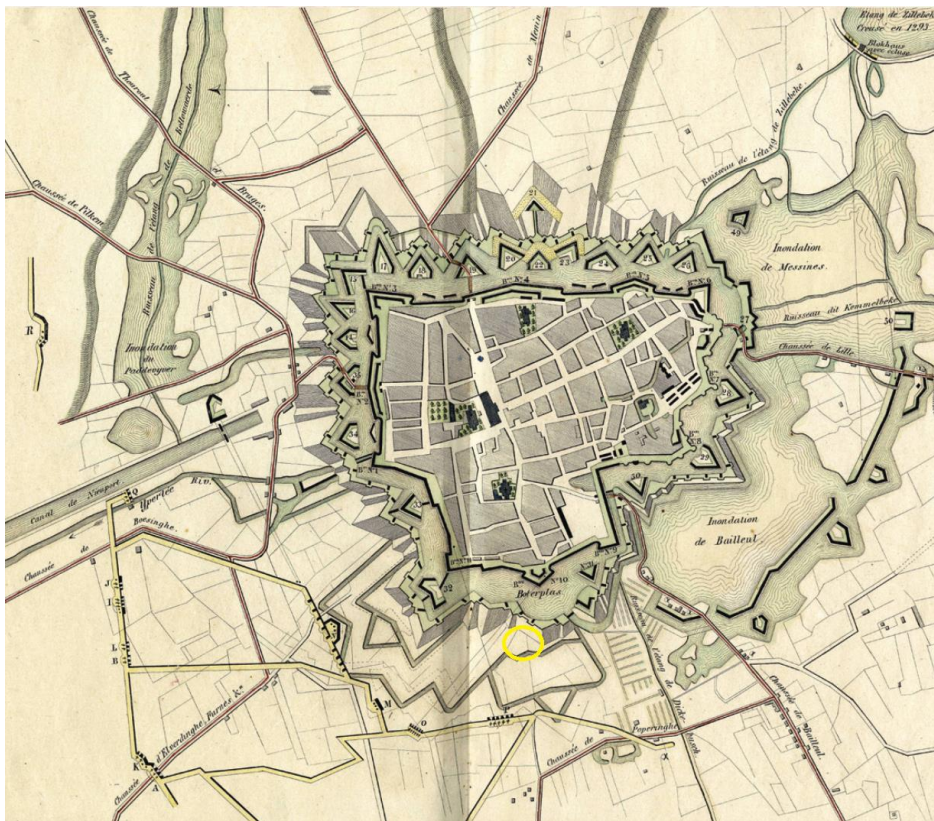
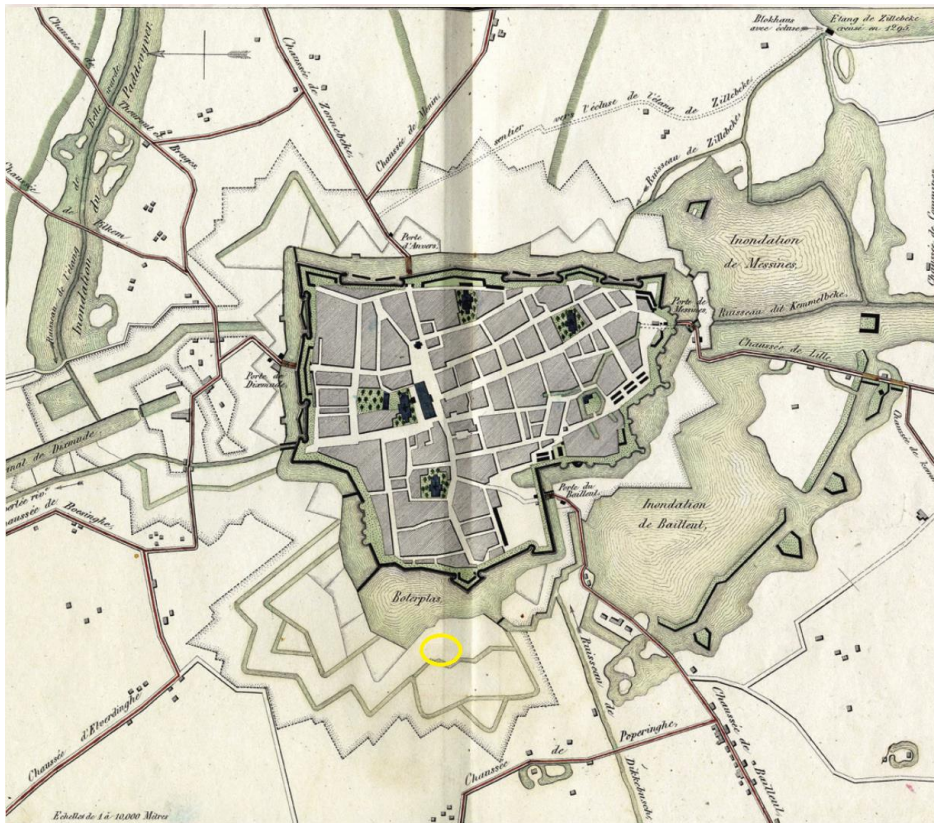
Figuur 22. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1689 (© Vereecke J.J.J 1858)

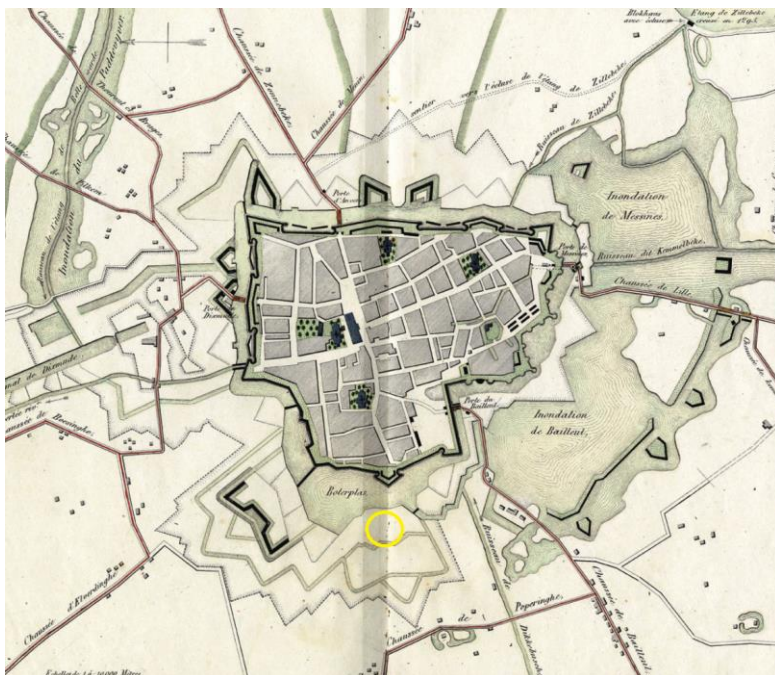

Figuur 23. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1709 (© N.N. 2007)

Figuur 24. leper met rudimentaire aanduiding projectzone op Ferrariskaart in 1777 (© geopunt.be)

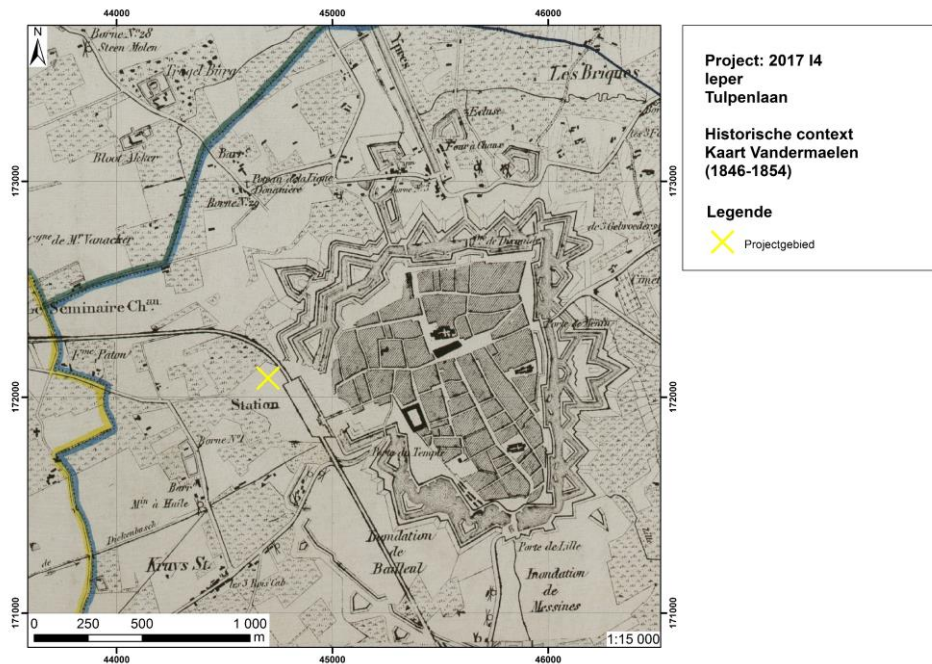
Figuur 27. Ieper met rudimentaire aanduiding projectzone - eind 18^e- begin 19^e eeuw onder Frans bewind (© Vereecke J.J.J 1858)

In het begin van de 19^e eeuw, in 1814 werd het Hollands bewind geïnstalleerd. Steunend op de Vaubanversterking werd een nieuwe versterking opgericht als deel van de verdedigingsgordel langs de Franse grens. De projectzone word in deze fase opnieuw opgenomen in de versterkingsgordel van de stad (Figuur 28).

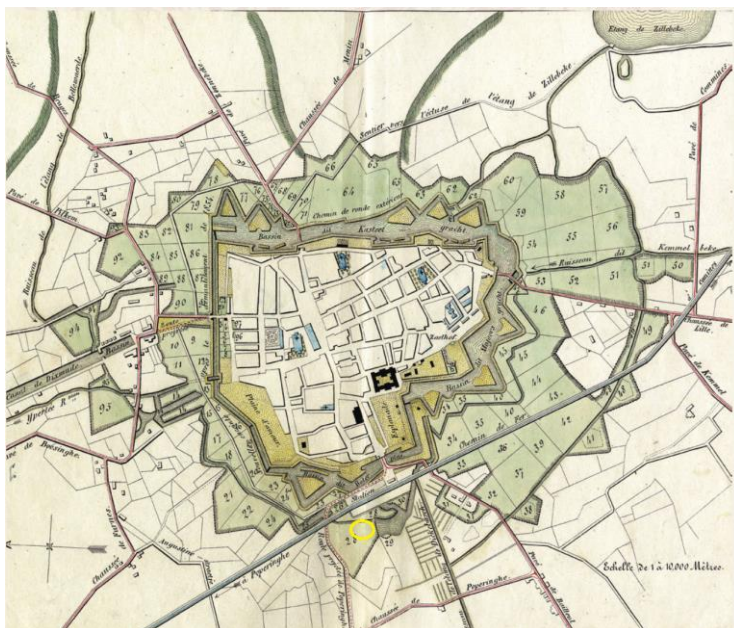

Figuur 28. 1830 (© Vereecke J.J.J 1858)

Na de oprichting van België in 1830, verloor de stad zijn strategische functie en in 1853 werd begonnen met de ontmanteling van de verdedigingswerken. Onder meer ter hoogte van de westelijke vestingsmuur werden de verdedigingswerken nagenoeg volledig afgebroken en werden de aansluitende boterplas en andere grachten volledig gedempt om plaats te ruimen voor de bouw van het station (Figuur 29-31). Het graven van het Kanaal Ieper-Komen veranderde in de loop van het vierde kwart van de 19^e eeuw het uitzicht van de stad nog meer. Het studiegebied bevond zich sinds de ontmanteling van de versterkingsgordel in de nieuwe stationswijk.

Figuur 29. Kaart Vandermaelen (© geopunt.be)

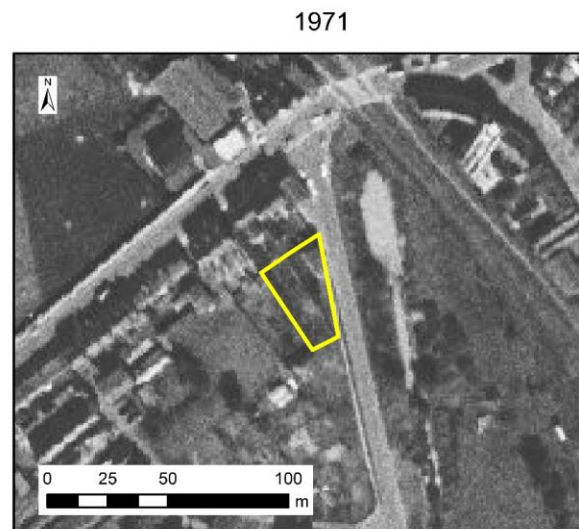

Figuur 30. 1856 (© Vereecke J.J.J 1858)

Figuur 31. Popp-kaart 1842-1879(© geopunt.be)

In het begin van de 20^e eeuw wordt Ieper nagenoeg volledig verwoest tijdens WOI. Ieper lag in deze stellingoorlog buiten de frontlinie, maar werd als een belangrijk knooppunt van het door de geallieerde ingenomen hinterland het doelwit van talloze Duitse aanvallen. Een aantal WOI-relicten zijn tot op heden in de buurt van het studiegebied gekend. Vanaf 1921 startte men met de heropbouw van de stad. Recente orthofotoreeksen tussen 1971-heden tonen dat in de loop van de jaren 1990 enkele gebouwen op de onderzochte percelen verdwenen om plaats te maken voor een opslagzone op een braakliggend perceel (Figuur 32). Deze situatie is tot op heden ongewijzigd gebleven (Figuur 4).

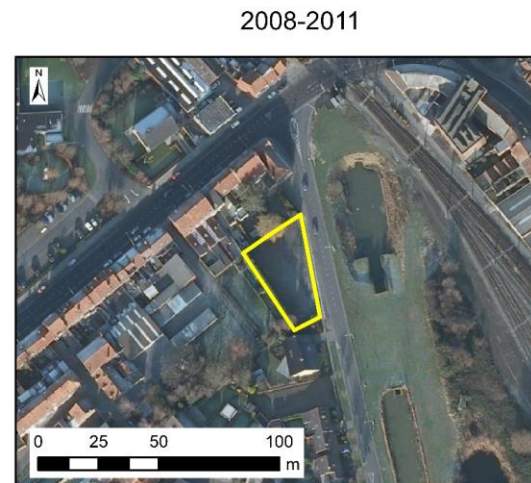
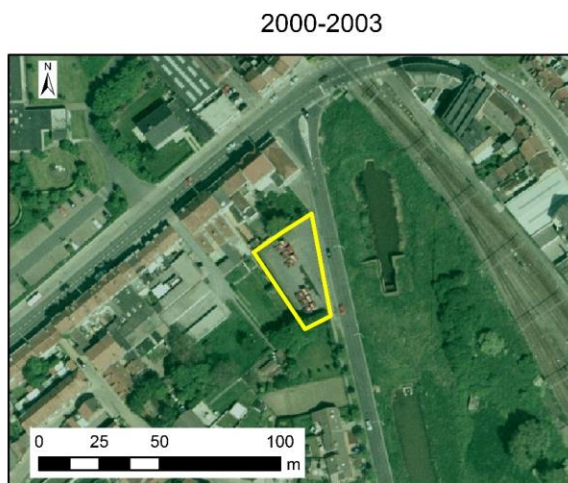

**Project: 2017 I4
leper
Tulpenlaan**

**historische context
orthofoto's (1971-2011)**

Legende

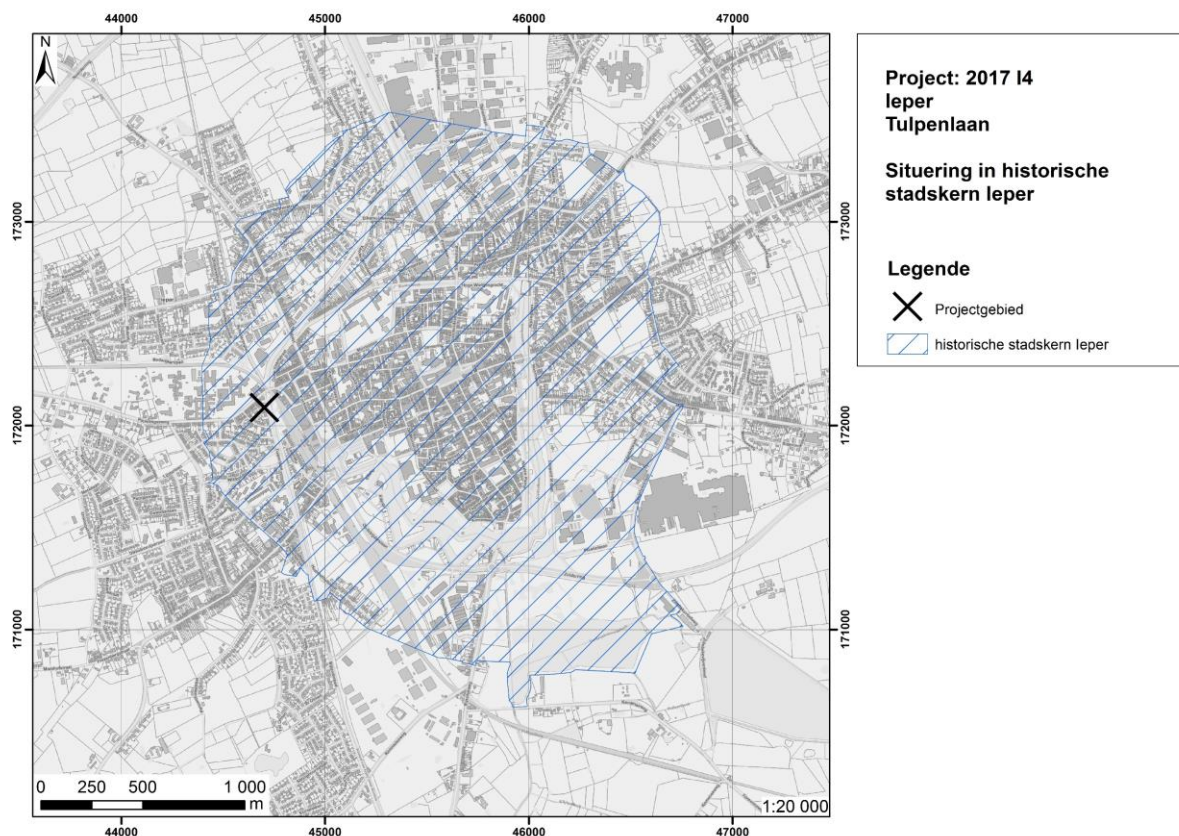
 projectgebied

Figuur 32. orthofotoreeksen 1971-2011 (© geopunt.be)

1.2.3. Archeologische context

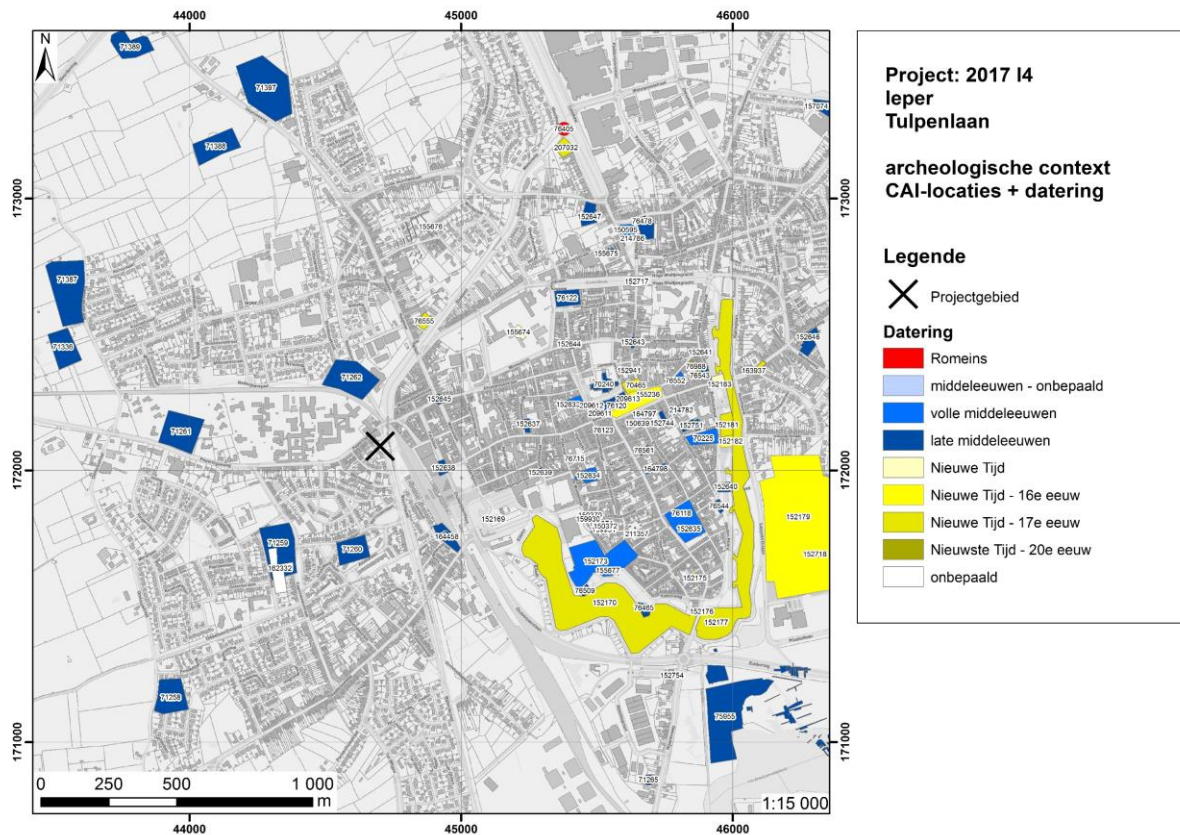
Het projectgebied situeert zich binnen de grenzen van een erkende archeologische zone : de historische stadskern van leper. Deze stadsplattegrond karakteriseert zich door een cumulatief karakter van verschillende fasen, met een oude nederzettingskern die terug gaat op een vroeg- of zelfs pre-middeleeuwse aanwezigheid. (Inventaris onroerend erfgoed, 2016) De situering van het projectgebied binnen deze zone betekent dat er op deze locatie aanwijzingen zijn dat er archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit erfgoed bovendien goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Het besef van het ongelooflijk rijk lepers bodemarchief groeide pas in de jaren 1980. Tot dan gold de misvatting dat de Eerste Wereldoorlog voor een volledige verwoesting van de leperse ondergrond had gezorgd. Het plangebied bevindt zich buiten de vesten van leper, maar binnen de zogenaamde Uterste Veste, waarbinnen zich tussen de 12^e en 14^e eeuw verschillende bewoningkernen ontwikkelden.

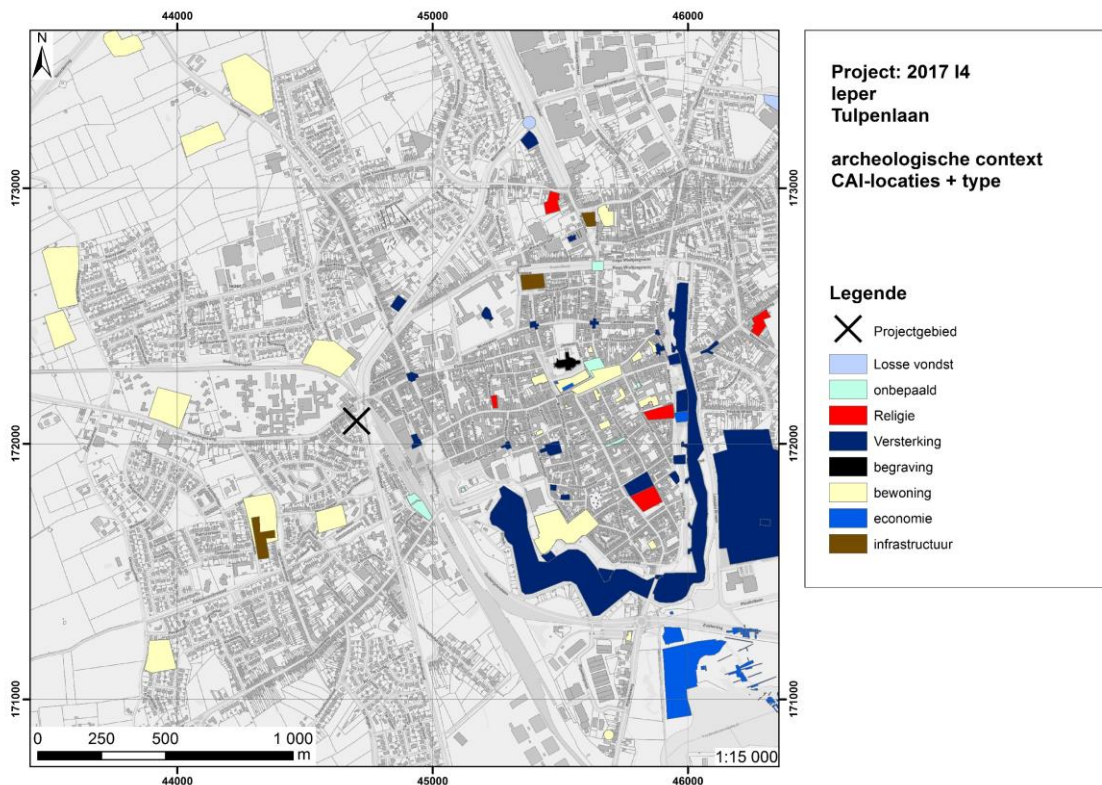
Figuur 33. Situering in de historische stadskern leper (© cai.onroerenderfgoed.be & geopunt.be)

Uit de Centraal Archeologische Inventaris valt op te maken dat tot op heden binnen deze historische zone vooral sporen uit de volle tot late middeleeuwen en nieuwe tijden gekend zijn (Figuur 34). Enkele losse vondsten uit de Romeinse tijd (CAI 76408), aan de noordelijke rand van de archeologische zone wijzen op een lange menselijke aanwezigheid in de omgeving van leper. De overige CAI-sites in de omgeving kenmerken zich door een grote variabiliteit: Het gaat om sporen en/of aanwijzingen van bewoning, begraving, religie, economie, infrastructuur en militaire versterkingen (Figuur 35). In totaal zijn binnen de historische stadskern en haar directe omgeving 89 sites gekend en bij deze bureaustudie in beschouwing genomen.

Het merendeel van deze 89 locaties werden op basis van archeologisch terreinonderzoek gekarteerd (tabel1).

Figuur 34. gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken in de omgeving van het onderzochte gebied. (© cai.onroerenderfgoed.be & geopunt.be)

Figuur 35. CAI-locaties rond de projectzone volgens type (© cai.onroerenderfgoed.be & geopunt.be)

		Historisch-cartografisch onderzoek	Mechanische prospectie	opgraving	werfcontrole	?	TOTAAL
Romeins	onbepaald					1	1
Totaal Romeins						1	1
ME	Onbepaald			1	1		2
	Volle middeleeuwen	2		10			12
	Late middeleeuwen		6	39	4	5	54
Totaal Middeleeuwen		2	6	50	5	5	68
NT	onbepaald	1			2	1	4
	16 ^e eeuw		1	1		1	3
	17 ^e eeuw	4	1	1	2	1	9
Totaal Nieuwe Tijden		5	2	2	4	3	16
NeT	20 ^e eeuw		1			1	2
Totaal Nieuwste Tijden			1			1	2
?			1		1		2
TOTAAL		7	10	52	10	10	89

Tabel 1: Samenvatting van de relatie tussen onderzoeksmethode en ouderdom van archeologische CAI-vindplaatsen in de gemeente Torhout.

In de directe omgeving van het plangebied zijn door historisch-cartografische studies verschillende laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend (CAI71262, 71261, 71260 en 71260). Een mechanische prospectie uit 2012 rond één van deze gekarteerde sites met walgracht(CAI162332) bracht echter geen sporen van deze structuur aan het licht. Er werden enkel een aantal ongedateerde grachten, greppels en kuilen aangetroffen (Devroe, 2012).

Binnen de grenzen van de historische binnenstad en de 13e eeuwse *Uterste Veste* werd uitvoerig archeologisch onderzoek gevoerd rond Ieper, Verdrongen Weide (CAI75955). Bij dit onderzoek kwamen talloze goed bewaarde sporen en structuren aan het licht. Het gaat overwegend om laatmiddeleeuwse sporen van textielnijverheid, leemwinning, versterkingen, infrastructuurelementen en bewoningssporen (De Wilde M & Wyffels F., 2001).

Figuur 36. De opgraving van leper 'Verdronken Weide' (bron : Haneca, 2009)

De resten van de 17^e en 18^e-eeuwse versterkingen werden op diverse plaatsen vastgesteld. De Kasteelgracht(152177) en Majoorgracht (CAI152170) zijn tot op heden als relict in het landschap bewaard gebleven. Archeologisch onderzoek ter hoogte van 'De Waterkant'(CAI76555) onthulde de resten van een 50m lange bakstenen muur, die onderdeel was van het hoornwerk van Elverdinge. Van dit zelfde hoornwerk werden enkele grachten ter hoogte van leper Velodroomstraat (CAI155676) bij een controle van werken aangetroffen. (De Wilde, 2001)

1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Uit de bureaustudie waarin landschappelijke, historische en archeologische context werden geschetst komt naar voor dat het projectgebied een bewogen geschiedenis doormaakte. Het bevindt zich op de noordelijke voet van de West-Vlaamse heuvelruggen. Er zijn geen historische bronnen gekend die het landgebruik van voor de 13^e eeuw duiden. In de loop van de 13^e eeuw, wanneer leper haar hoogtepunt kent komt het plangebied binnen grenzen van de Uterste Veste te liggen. Het ligt in de buitenwijken van leper. Na een belegering worden de buitenwijken binnen deze 13^e eeuwse omwalling vernietigd en valt het projectgebied opnieuw buiten de versterkte stadskern van leper. In de loop van de 17^e en 18^e eeuw worden verschillende versterkingswerken opgericht op en rond het plangebied. De laatste sporen van deze versterking verdwenen op deze locatie uit het stadsbeeld in het midden van de 19^e eeuw, bij de aanleg van het station en de naburige stationswijk. Na de verwoesting van de stad tijdens Wereldoorlog I werd ook de zone opnieuw opgebouwd in de jaren 1920. Sinds de jaren 1990 is het plangebied niet meer bebouwd. Gezien de historiek en de locatie van het plangebied binnen een archeologische zone valt het niet uit te sluiten dat er archeologie in de ondergrond aanwezig is.

1.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

1.2.5.1. Zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt

Het gebied ligt niet in een zone waar geen archeologisch erfgoed meer verwacht wordt. Het ligt bovendien in de archeologische zone 'historische stadskern van Ieper'. Dit impliceert dat er op basis van de locatie er aanwijzingen zijn dat archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit erfgoed bovendien wellicht goed bewaard is om archeologische waarde te hebben.

1.2.5.2.. Zones waar archeologisch erfgoed vastgesteld is of verwacht wordt

In het onderzochte gebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Er is dus nog geen concrete archeologische kennis over het plangebied beschikbaar.

1.2.5.3. Gemotiveerde tekstuele verwachting

Er zijn geen concrete bronnen die toelaten pre-middeleeuwse activiteiten aan het projectgebied toe te kennen. Dit wil niet zeggen dat er geen enkele kans is om sporen uit oudere periodes kunnen aan te treffen, zeker wanneer we de landschappelijke context in beschouwing nemen. Gelegen op de hoger gelegen gronden, aan de rand van de Ijzervlakte is het niet ondenkbaar dat deze locatie in het verleden bewoning aantrok en dit tot in de prehistorie. De zone is sinds de 13^e eeuw, toen de stad haar hoogtepunt bereikte, gedocumenteerd. In deze periode bevond het zich aan de rand van de stad, binnen de grenzen een tweede versterkingsgordel, de zogenaamde *Uterste Veste*. Recente opgravingen op een soortgelijke locatie, bij Ieper Verdronken Weide, tonen aan dat er in principe ook op deze locatie diverse sporen uit de late middeleeuwen zouden kunnen verwacht worden.

De kans dat dergelijke middeleeuwse of oudere sporen effectief binnen het projectgebied aanwezig zijn of bij de geplande bouwwerken van de meersgezinswoning zouden worden aangesneden lijkt evenwel klein. Als ze al aanwezig zouden zijn, zal het tevens vermoedelijk maar om een kleine fractie gaan van wat ooit aanwezig was. Uit het historisch onderzoek blijkt immers dat er diverse opbouw- en ontmantelingsfasen van diverse versterkingsstructuren op deze locatie plaats vonden. Ten aanzien van archeologie lijkt er in de eerste plaats dan ook vooral een grote kans op aantreffen van resten van deze 17^e-19^e eeuwse verdedigingsstructuren. Al moet gesteld worden dat een sterke verstoring of zelfs vernietiging van alle archeologisch waardevolle structuren, ten gevolge van de aanleg van de spoorweg en het bijhorend station midden 19^e eeuw, alsook een verdere impact van (post-) Wereldoorlog I-activiteiten in de 20^e eeuw niet uit te sluiten valt. Enkele milieutechnische boringen duiden overigens op een verstoringpakket tot minstens 50-90 cm diepte.

Op basis van deze vaststellingen, in combinatie met de geplande bodemingrepen, die vrij beperkt in omvang en diepte blijven, is de kans om binnen dit studiegebied tot archeologische kennisvermeerdering te komen vrij gering. Enkel een verder vervolgonderzoek met drie proefputten op de locatie van de liftkoker en regenwaterputten zou kunnen uitgevoerd worden in dit kader. Echter zal een dergelijke kleinschalige aanpak geen noemenswaardig inzicht kunnen leveren in de 17^e-19^e eeuwse verdedigingsstructuren. Gezien de reeds vermelde opeenvolging van opbouw en ontmantelingsfasen op deze locatie en de geringe kans op goed bewaarde oudere (middeleeuwse) sporen op deze locatie is verder vervolgonderzoek niet aan de orde.

BIBLIOGRAFIE

Devroe A. & Claesen J. 2012, Archeologische prospectie met ingreep in de bodem leper - Capucienenstraat, Archebo-Rapport 2012/1

Dewilde, M. & Wyffels, F. 2001: Archeologisch onderzoek in de "Verdronken Weide" te leper (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 24, 89-90.

Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: Vauban in leper (W.VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 30, 56-58.

Haneca, K., Dewilde, M., Ervynck, A., Boeren, I., Beeckman, H., Goetghebeur, P. & Wyffels, F. 2009: De 'houten eeuw' van een Vlaamse stad. Archeologisch en dendrochronologisch onderzoek in leper (prov. West-Vlaanderen), *Relicta. Archeologie, Monumenten- & Landschapsonderzoek in Vlaanderen* 4, 99-133.

Mathijs J. 2002. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 27-28-36 Proven – leper - Ploegsteert. Brussel.

Moerman M., 2010, Diepgaande analyse van twee leperse kaarten: het stadsplan van Thévelin-Destrée (1564) en de gravure over het beleg van leper van Guillaume du Tielt (1610)

N.N., 2007, Vauban en de leperse vestingen, catalogus tentoonstelling 24 november 2007 tot 26 januari 2008, Stadsarchief leper

Vereecke J.J.J., 1858, *histoire militaire de la ville d'Ypres*

Digitale bronnen:

Decorte J. & Dewilde M., 2014, historische stadskern van leper, Inventaris Onroerend erfgoed [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140005> (geraadpleegd op 5 september 2017)

N.N., 2016, Historische stadskern van leper, vastgestelde archeologische zone van 19-02-2016 tot heden, Inventaris onroeren erfgoed [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11898> (geraadpleegd op 9 september 2017)

websites

- www.onroenderfgoed.be
- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be>
- www.sanderusmaps.com

1.3. Bijlagen

1.3.1. Lijst van plannen en kaarten

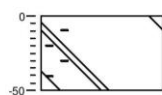
Figuur 1. Situering in Vlaanderen(© geopunt.be)	5
Figuur 2. Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart(© NGI)	6
Figuur 3. Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart. (© geopunt.be)	6
Figuur 4. Het onderzochte gebied t.o.v. recente orthofoto (© geopunt.be)	7
Figuur 5. Geplande sonderingen (© bSOM architecten)	8
Figuur 6. Geplande bodemingrepen op GRB op basis van ontwerpplan (© geopunt.be)	9
Figuur 7. inrichting gelijkvloers (© bSOM architecten)	10
Figuur 8. inrichting Niveau 1 en Niveau 2 (© bSOM architecten)	11
Figuur 9. Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project (bron : aangepast naar https://www.onroerendergoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf)	12
Figuur 10. Topografie op macroschaal (© geopunt.be)	14
Figuur 11. Topografie op meso-schaal (© geopunt.be)	15
Figuur 12. topografie studiegebied (© geopunt.be)	15
Figuur 13. Het onderzochte gebied t.o.v. de Tertiair-geologische kaart (© DOV)	16
Figuur 14. Het onderzochte gebied t.o.v. de Quartair-geologische kaart.(© DOV)	17
Figuur 15. Het onderzochte gebied t.o.v. de gegeneraliseerde Bodemkaart (© DOV)	18
Figuur 16. Detail van het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart (© DOV)	18
Figuur 17. Gravure uit 1610 van Guillaume Van Tielt over de 13 ^e -eeuwse belegering met rudimentaire aanduiding projectgebied (© Moerman, M. 2010)	19
Figuur 18. Rudimentaire georeferentie van kaart van Sanderus met aanduiding projectgebied (© sanderusmaps.com)	20
Figuur 19. Panoramisch zicht op leper uit 1657, door Vischer N.(© sanderusmaps.com)	20
Figuur 20. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1670 (© Vereecke J.J.J 1858) ...	21
Figuur 21. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1678-1684 (© Vereecke J.J.J 1858)	22
Figuur 22. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1689 (© Vereecke J.J.J 1858) ...	22
Figuur 23. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1709 (© N.N. 2007)	23
Figuur 24. leper met rudimentaire aanduiding projectzone op Ferrariskaart in 1777 (© geopunt.be)	23
Figuur 25. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1783 (© Vereecke J.J.J 1858) ..	24
Figuur 26. leper met rudimentaire aanduiding projectzone in 1792 (© Vereecke J.J.J 1858) ...	24
Figuur 27. leper met rudimentaire aanduiding projectzone - eind 18 ^e - begin 19 ^e eeuw onder Frans bewind (© Vereecke J.J.J 1858)	25
Figuur 28. 1830 (© Vereecke J.J.J 1858)	25
Figuur 29. Kaart Vandermaelen (© geopunt.be)	26
Figuur 30. 1856 (© Vereecke J.J.J 1858)	26
Figuur 31. Popp-kaart 1842-1879(© geopunt.be)	27
Figuur 32. orthofotoreeksen 1971-2011 (© geopunt.be)	27
Figuur 33. Situering in de historische stadskern leper (© cai.onroerendergoed.be & geopunt.be)	28
Figuur 34. gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken in de omgeving van het onderzochte gebied. (© cai.onroerendergoed.be & geopunt.be)	29
Figuur 35. CAI-locaties rond de projectzone volgens type (© cai.onroerendergoed.be & geopunt.be)	29
Figuur 36. De opgraving van leper 'Verdronken Weide' (bron : Haneca, 2009)	31

1.3.2. Boorbeschrijving milieutechnische boringen
Projectcode: 2017.03706
Projectnaam: Tulpenlaan Ieper
Boormeester: Msi

Boring: B2PP

Datum: 26-06-2017

Opmerking: Vast op steenslag

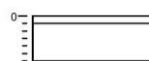

0 Braak, uiterst steenhoudend, sterk baksteenhoudend, brokken beton, Edelmanboor
 50

Boring: B1

Datum: 26-06-2017

Opmerking: Vast op beton

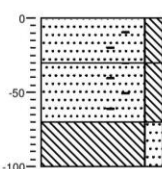

0 Asfalt, volledig asfalt, Kernboor
 30 Uiterst steenhoudend, Edelmanboor

Boring: B4

Datum: 26-06-2017

Opmerking: Vast op steenslag

0 Braak, Zand, matig fijn, matig siltig, resten baksteen, resten wortels, donkerbruin, Edelmanboor
 30
 70 Zand, matig fijn, matig siltig, resten baksteen, donkerbruin, Edelmanboor
 100 Leem, matig zandig, lichtbruin, Edelmanboor

Boring: B3

Datum: 26-06-2017

Opmerking: Vast op steenslag

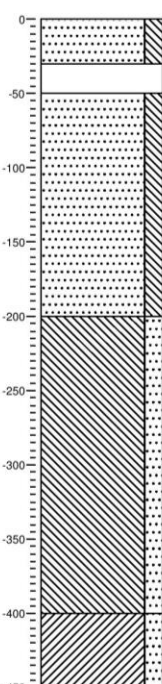
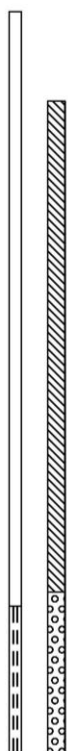

0 Braak, uiterst steenhoudend, sterk baksteenhoudend, brokken beton, Edelmanboor
 30

Boring: B6PP

Datum: 26-06-2017

GWS: 300

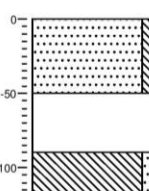

0 Braak, Zand, matig fijn, matig siltig, resten wortels, donkerbruin, Edelmanboor
 30
 50 Uiterst baksteenhoudend, Edelmanboor
 200 Leem, matig zandig, donkergrijs, Edelmanboor
 400 Klei, matig zandig, donkergrijs, Edelmanboor
 450

Boring: B5

Datum: 26-06-2017

Opmerking: Vast op steenslag

0 Braak, Zand, matig fijn, zwak siltig, resten wortels, donkerbruin, Edelmanboor
 50 Uiterst baksteenhoudend, Edelmanboor
 90 Leem, zwak zandig, donkerbruin, Edelmanboor
 120

